

GALLEYE MÜSTEHAĞ VAKIF EVLATLIĞININ TESPİTİ DAVASI

The Case of Determination Foundation Revenue Entitled Descendant

Fatih Yaşar MENGÜÇ*

Özet: Mülga 05 Haziran 1935 tarihli ve 2762 sayılı Kanun, mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce vücut bulmuş esnaf vakıfları, cemaat vakıfları ve yönetimi vakıf evlatlarına bırakılmış vakıflar ile mazbut vakıfların hukukunu belirlemiştir. Vakıflarla ilgili düzenlemeler zamanla değişse de Birinci Teşrin (17 Şubat) 1926 tarihli 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş olan zürri vakıf niteliğindeki mazbut ve mülhak vakıflarda, vakıf evlatlarının galle üzerindeki hakları korunmuştur. Bugün yürürlükte bulunan 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nda ve 20 Ağustos 2013 tarih 28741 sayılı Vakıflar Yönetmeliği'nde de bu kapsamda olanların haklarını ne şekilde kullanacaklarına dair usul ve esaslar mevcuttur. Vakıf evladı olduğu kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit edilmiş kişi, vakfiyedeki koşulları da sağlaması halinde galle fazlasını almaya müstehak olduğunun tespitini de isteyebilir. Bu taleplerini ayrı ayrı yapabileceği gibi birlikte de yapabilir. Kişinin, vakıf evladı olduğunun tespiti ile vakfın gallesinden kendisine düşen payı talep ederek açtığı davaya "galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davası" denir. Yazımızda bu davanın koşullarını ve sonuçlarını incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler : Galle, vakıf evladı, zürri vakıf, vakıf senedi, galleye müstehak evlat.

Abstract: The repealed 2762 numbered Foundations Law and dated 05 June 1935 determined the law of tradesman foundations, community foundations and foundations whose management was entrusted to the children of the fused foundations and annexed foundations that came into existence before the effective date of the repealed Turkish Civil Law. Although the regulations on foundations changed over time, the rights of the children of the foundation on the foundation revenue were preserved in the subordinate and annexed foundations established before the effective date of the repealed of the Turkish Law of 1926. In the Foundations Law numbered 5737 and the Foundations Regulation No. 28741 dated 20 August 2013, there are procedures and principles regarding how those within this scope will exercise their rights. The person who is determined to be a foundation child by a court decision may also request the determination that he is entitled to receive the revenue (galle) surplus if he meets the conditions in the foundation. These requests can be made individually or together. The lawsuit filed by the individual by requesting his / her share from the foundation's revenue with the determination that he / she is the child of the foundation is called "the lawsuit for determination of the foundation's adoption of the revenue entitled descendant". In our article, we tried to examine the conditions and consequences of this case.

Keywords : Foundation revenue, foundation child, descendant foundation, foundation document, revenue entitled descendant.

* Hakim, Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi
yafamenguc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7872-8187
Makale Geliş Tarihi: 25.02.2021, Makale Kabul Tarihi: 22.04.2021

Giriş

Vakf sözcüğü Arapça kökenli bir kelime olup, alıkoyma, durdurma, tutuklama, duruş anlamına gelmektedir¹. Türk Hukuk Tarihi terminolojisinde ise vakıf, “bir malı kullanım hakkını şahıslara, mülkiyeti Allah’a ait olmak üzere başkasının mülkiyetine vermek veya mülkiyetini almaktan alıkoymak” şeklinde tanımlanmıştır². Başlı başına bir malvarlığı bulunmak üzere bir malın belirli bir amaca özgülenmesi (tahsisi); bir malvarlığının tümü veya gerçekleşmiş olan ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri yahut ekonomik değeri vakfedilebilir; vakıf, resmi senetle veya vasiyet yoluyla kurulur ve vakfedenin ikametgahındaki asliye mahkemesinde tutulan sicile yazılmakla tüzel kişilik kazanır³. Vakfedene vâkıf, vakfedilen mala mevkuf (mahall-i vakf) ve vakıftan istifade edenlere mevkufün aleyh veya meşrûtün leh denir⁴.

Hristiyanlığın kabul edildiği imparatorluk döneminde, kilisenin etkisiyle hayır işleri için yapılan ve piskoposların denetiminde idare olunan “pia causa” diye adlandırılan tesislerin ortaya çıkışına kadar, tüzel kişilik kazandırılarak belli bir amaca özgülenen malvarlıkları (vakıflar), klasik Roma hukukunda bilinmiyordu⁵. Roma Hukuku kökenli “Fideicommissum Familiae Relictum” gibi veraset rejimlerinden hareketle, İslam toplumlarından önce de vakfın var olduğu ve Müslüman halkın vakıf müessesesini, Roma toprakları içinde olan halktan görerek, geliştirip zenginleştirdiği şeklinde görüşler mevcut⁶ ise de vakıf müessesesinin özü itibarıyla İslam Hukuku kaynaklı⁷ bir kurum olduğunu söyleyebiliriz. Bir çok müellif, Kabe ve Mescidi Aksa gibi temel kutsal mekanların vakıf özelliğinden söz etmiş; vakıf müessesinin köklerini Hazreti Peygamber dönemine dek bağlamıştır. Kuran-ı Kerim’de “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe erişemezsiniz⁸, Hayır olarak ne harcarsanız, kendiniz içindir. Zaten siz

¹ Öztürk, Nazif, *Elmalılı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 50.

² Akgündüz, Ahmet, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara, 1988, s. 42.

³ Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Ankara, 1992, 4. Bası, s.954.

⁴ Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2008, s. 413.

⁵ Koschaker Paul, Çev.: Kudret Ayiter, *Roma Özel Hukukunun Ana Hatları*, İzmir, 1993, s. 99.

⁶ Söğüt, İpek Sevda, “Roma ve Türk Hukuku’nda Aile Fideikomisisi (Fideicommissum Familiae Relictum) Kavramı”, TBB Dergisi, S.147, Ankara, 2020, s. 155.

⁷ ‘Kökü İslâm hukukuna dayanan ve bir sosyal yardım kurumu olan vakıflar, bir mülkün menfaatlerinin sosyal ve kültürel hizmetlere tahsis edilmek üzere özel mülkiyetten çıkarılarak temlik ve temellükten yasaklanmak suretiyle kamu yararına özgülenmesini ifade etmektedir.’ (Bkz. Anayasa Mahkemesi’nin 26 Aralık 2013 tarihli 2013/70-166 E.K sayılı Kararı)

⁸ *Kuran-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Hadimül Haremeyn Mushafı Şerif Basım Kurumu, Medine 2013, s. 62. (Âli İmran , 3/92)

ancak Allah'ın rızasını kazanmak için harcarsınız. Hayır olarak her ne harcarsanız hiç hakkınız yenmeden karşılığı size tastamam ödenir⁹ ifadelerini içeren ayetler; Hadis-i Şerifte “İnsan ölünce üç şey dışında ameli kesilir. Sadaka-i câriye yani faydası kesintisiz devam eden hayır, kendisinden faydalanan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat¹⁰” ifadeleriyle desteklenmiştir. Tüm bu hükümler vakfın şer'i delilleridir. Dolayısıyla müslüman toplumlarda vakıf kurmak, ihya etmek ve onu yaşatmak dini bir sorumluluk olarak benimsenmiş ve özendirilmiştir¹¹. Bakara suresinin 282. ayeti¹² hukuk aleminde sonuç doğuracak muamele ve akitlerin yazı ile tevsik edilmesini emrettiğinden, vakıf işlemlerinin de yazılı olarak yapılması benimsenmiştir. İslam hukuku tatbikatında vakıf tesisleri için vakıf senetlerinin düzenlenmesi ve ilgili belgelerin saklanması görevi, şeriata uygulayıcısı olan kadılara verilmiştir. Emeviler zamanında bir kısım kadılara adli görevlerinin yanında vakıf işlerini de yürütme işleri tevdi edilmiştir¹³. Bu şekilde kadılara tevdi edilen ve asli vazifeleri yanında fer'i hizmet sayılacak vakfiye tanzim ve tescil etme işlerini, bugünkü mânada noterlik görevleri arasında zikredilebiliriz¹⁴.

İslam Hukukunda anonim şirketin doğrudan bir hukuki zemini bulunmasa dahi İngiltere'de 13. yüzyılda varlık gösteren “trust” oluşumlarıyla hukukten benzerlik gösteren ve İslam toplumunda kapital oluşumu konusunda özel bir yeri olan, amacı hayır işlerine özgülenmiş

⁹ *Kuran-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Hadimül Haremeyn Mushafı Şerif Basım Kurumu, Medine, 2013, s. 46. ; *Kuran-ı Kerim*, Türkiye Diyanet Vakfı/86-D, İstanbul, 2011, s.45 (Bakara 2/ 272)

¹⁰ *Hadislerle İslam*, DİB Yayınları, (M4223 Müslim, Vasiyyet, 14), C 1 II. Böl., İstanbul, 2020, s. 373.

¹¹ Vakıf müessesesiyle ilgili bir kısım tenkit içeren görüşler de yok değildir. Zeki Akın'ın aktardığına göre Profesör Ahmet Esat Arsebük, vakıf müessesesinin doktrinde iki esaslı itiraza mâruz kaldığını kaydetmektedir. Bu itirazlar özetle şöyledir: “*Kişisel iradenin belli bir sermayeyi asırlarca aynı amaca tahsise kalkışması sonraki nesillerin yararına değildir. Sermayenin bu şekilde kabız günün sosyal ve ekonomik yapısıyla bağdaşmaz. Vakıflar aslında bir fakirlik kaynağıdır. Tembel bir zümre yarattığından toplumu aktif bireylerden mahrum bırakır. Galleye göz diken ve ümit bağlayan tembel bir cemiyet nizamı doğurur. Zaruret ve ihtiyaçlar ile başbaşa kalmıyan insanların teşkil ettiği toplumda ilerleme kaydetmek imkansızdır.*” (Bkz. Akın, Zeki, “*Vakıf ve Tesis Müesseselerinin Genel Olarak Bünyeleri, Hukuki Hüküm ve Neticeleri*”, Adalet Dergisi, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yıl: 44, S.1, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1953, s. 56-57.)

¹² *Kuran-ı Kerim*, Türkiye Diyanet Vakfı/86-D, s.47. (Bakara 2/ 282) “Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir katip onu aranızda adaletle yazsın..Büyük veya küçük, vâdesine kadar hiçbir şeyi yazmaktan sakın üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah nezdinde daha adaletili, şahadet için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur...”

¹³ Atar, Fahreddin, *İslam Adliye Teşkilatı*, DİB Yayınları: 184, Ankara, ty. , s. 107.

¹⁴ Ortaylı, İlber, *Osmanlı Devletinde Kadı*, TAA Yayınları, Ankara 2015, s. 27; İslamoğlu, Abdullah, “*Osmanlı Devleti'nde Kadılık Kurumunun Tarihsel Gelişim Süreci*”, Adalet Dergisi, S. 62-63, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2019, s.71.

vakıf kuruluşları, kadı tarafından düzenlenen ve saklanan vakfiyye ile meşruiyet kazanmakta ve vakfın amacı, gelir kaynakları, bu gelirin nasıl kullanılacağı, nasıl korunup artırılacağı vakfiyye ile belirlenmektedir¹⁵. Vakfiyelerin özeti niteliğindeki evkaf defterlerinde; vakfın adı, kurucusu, tescil tarihi, bulunduğu yer, gelir kaynakları, masraf kalemleri (giderleri) ve yönetim şartları yazılıdır¹⁶. Osmanlıda kadı tarafından onaylanmış ve padişahın onayından geçerek hukuken varlık kazanmış bir vakfın koşullarını hükümdar dahil kimsenin değiştirmesi veya bozması caiz görülmezdi. Nitekim Osmanlı tarihinde bayındırlık, sağlık ve eğitim gibi oldukça mühim kamu hizmetleri vakıflar sayesinde ifa edilmiş; halka hizmeti aksatmayan bir kısım memurun maaşı bu yolla karşılanmıştır. Toplumsal servetin hatırı sayılır bir bölümü, duyarlı hareket eden vâkıf şahsiyetler tarafından gönül rızasıyla, hukuken bir daha geri dönmesi mümkün olmayacak (gayri kabili rücu) biçimde ve zenginden fakire ulaşacak şekilde özel mülkiyete konu olmaktan çıkartılarak vakıflar kanalıyla toplumsal mülkiyete dönüştürülmüştür. Hastaneler, köprüler, şifahaneler, su bentleri, mektep ve medreseler, camiler, hanlar, hamamlar umumiyetle vakıf olarak yapılmıştır. Örneğin Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'da yaptırdığı veya kiliseden çevirttiği dokuz cami ve onlara bağlı kurumları devamlı şekilde tamir ve idame etmek, personelin maaşlarını ödemek üzere yine İstanbul'da devlete ait arazi, ev ve dükkan kiralalarının önemli bir kısmını, İstanbul dışında otuz beş köyü vakfederek sağlamıştır¹⁷.

Osmanlı Devletinde Tanzimata kadar vakıflar idaresi sırasıyla sadrıâzam, şeyhülislam ve Dârüssaade ağasının nezaretinde yürütülmekte iken Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'nin kurulmasıyla vakıflarla ilgili ihtilafların halli ve vakıfların teftişi Evkâfı Hümâyün Müfettişliği adıyla oluşturulan bir evkaf mahkemesine verilmiş; taşrada ise vakıflarla ilgili davalara mahalli kadılar bakmıştır¹⁸. I. Dünya Savaşı akabinde Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle beraber yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin zuhuruyla 2 Mayıs 1920'de çıkarılan bir kanunla, şeyhülislâmlık ve Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'nin görevlerini Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti üstlenmiş; Cumhuriyetin ilanından sonra ise 3 Mart 1924'te Şer'iyeye ve Evkaf ve Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Vekâletlerinin İlğasına Dair Kanunla lağvedilen Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti yerine, İslâm dininin itikad ve ibadete dair hüküm ve işlerinin yürütülmesi ve dinî müesseselerin idaresiyle görevli Diyanet İşleri Reisliği ile vakıfların idaresi ve işleriyle ilgilenen Evkaf Müdüriyet-i Umûmiyyesi kurulmuş ve her ikisi de başvekâlete (başbakanlığa)

¹⁵ İnalçık, Halil, *Devleti Aliyye -I*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, 51. Basım, s. 261.

¹⁶ Torun, Adnan, *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları-107, Ankara, 2012, s.305.

¹⁷ İnalçık, Halil, 2012, s. 126.

¹⁸ Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2004, s.250.

bağlanmış¹⁹. 1929 yılında İsviçre'den getirilen Profesör H. Lehman'a eski vakıfların idaresi ile ilgili bir taslak hazırlattırılmış; uzun süre tartışıldıktan sonra "Vakıflar Kanunu" olarak 2762 sayı ile 5 Haziran 1935 tarihinde kabul edilerek, 1936 yılı başında yürürlüğe girmiştir. Böylece yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde vakıflar idaresindeki asıl değişiklik, "2762 Sayılı Vakıflar Kanunu" ile yapılmıştır²⁰. Zira, bu hukukî düzenlemeden sonra vakıflar, eski ve yeni vakıf olarak ikiye ayrılmış; *Mazbut, mülhak, cemaat* (azınlık) ve *esnafa mahsus vakıf* olarak kategorize edilen eski vakıflar, 2762 sayılı Vakıflar Kanununa göre, 1926 yılından sonra "tesis" adıyla kurulan *yeni vakıflar*²¹ ise Türk Medeni Kanunu'na göre yönetilmiştir²². 20/2/2008 tarih ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile 2762 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır²³. 27/6/1956 tarihli ve 6760 sayılı Vakıflar Umum Müdürlüğü Vazife ve Teşkilâtı Hakkında Kanun akabinde 8/6/1984 tarihli ve 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Vakıflar Genel Müdürlüğü adıyla anılmaya başlayan kamu tüzel kişiliği ise uzun yıllar Başbakanlığa bağlı olarak çalıştıktan sonra 15.07.2018 tarih ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 692. maddesiyle Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlanmış²⁴.

¹⁹ Düstur, Üçüncü Tertip, C. I-III-V, Nemci İstikbal Matbaası, İstanbul, Teşrinevvel 1340/1931, s.6-99-320-321. ; 27.05.1928 tarih ve 899 sayılı Kanun

²⁰ "2762 sayılı Vakıflar Yasasının yürürlüğe konulması ile eski mülhak ve mazbut vakıflar yeni bir statüye alınarak, icareteynli ve mukataalı vakıfların tasfiyesi yoluna gidilmiştir." (Aktaran: S. Sapanoğlu, *Tapulu Taşınmaz Mülkiyetinin Tapu Dışı Yollardan Kazanılması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009. s. 813.) ; Ayrıca Bkz. 23 Aralık 1937 tarih 2/7898 sayılı Vakıflarda İntifa Haklarının Ne Suretle Tespit ve İta Edileceği Hakkında 17/7/1936 Tarihli Vakıflar Nizamnamesine Ek Nizamname.

²¹ "Türk Medeni Kanunu'nun 101. maddesinde "vakıflar", gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları olarak tanımlanmış ve bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan hakların vakfedebileceği belirtilmiştir.' (Bkz. AYM'nin 26 Aralık 2013 tarihli, E.2013/70, K. 166 sayılı Kararı)

²² Alkan, Mustafa, https://www.ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Vak%C4%B1flar_Genel_M%C3%Bcd%C3%Bcl%C3%BC%C4%9F%C3%BC,%C3%A7evrimi%C3%BC, "çevrimiçi", "Erişim Tarihi: 23.01.2021"

²³ 'Günümüzde vakıf kurulabilmesi, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre mümkün olmakla birlikte, Türk Medeni Kanunu'nun yürürlük tarihinden önce kurulmuş olan vakıflara da, tarihten gelen özellikleri, kuruluş irade ve amaçları ile vakıf senetlerindeki koşullar gereği korunmaları ve sürekliliklerinin sağlanması hususları gözetilerek, Vakıflar Kanunu kapsamında yer verilmiş ve mazbut vakıflar, mülhak vakıflar, cemaat vakıfları, esnaf vakıfları ve yeni vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimi, yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılması, vakıf varlıklarının ekonomik şekilde işletilmesi ve değerlendirilmesinin sağlanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Vakıflar Kanunu'nda düzenlenmiştir.' (Bkz. AYM'nin 26.12.2013 tarihli 2013/70-166 E.K sayılı Kararı)

I) Galle Fazlası ve Vakıf Evlatlığı Kavramları

1) Vakfın Galle

Vakıflar konusunda kavram ve kurumlar zamanla değişmiş olsa dahi, vakıfların tesisi ve amacı eski hukuktan günümüze kadar benzer özellikler arzemektedir. Arapça kökenli ve terimsel bir sözcük olan galle, “mahsul/ürün”, “tahıl” anlamlarına gelmektedir²⁴. Vakıf Deyimleri ve Terimleri Sözlüğünde mahsul ve fayda anlamlarına ek olarak vakıf ıstılahında, menkul ve akar nev'inden olan vakıfların semeresi, vâridatı (geliri) manasındadır²⁵. Kısacası vakıftan sağlanan gelire galle denmektedir²⁶. Kaynağı İslam hukukuna dayanan vakıf müessesesinde, kural olarak dirhemle ölçülebilen her şey vakfedilebilir. Parasal bir değeri olmayan şeylerin vakfedilmesi fetvalarla kabul görmüş ise de istinadır. Temel kural “Meşrû sûretle istirbah olunarak galle bir cihete sarf edilmek üzere tahsis edilmiş nukûdun vakf edilmesi sahihtir²⁷” şeklinde özetlenebilir. Bu minvalde, vakfın malının tasnif edilmesinde, malın gelir getiren bir cinsten mal olup olmadığı önem taşır. Gelir getirmeyen, vakfın gayesine uygun biçimde yalnızca kullanılan mallara müessesât-ı hayriye adı verilmektedir²⁸. Gelir getirme özelliği taşıyan ve bu geliri vakfın amacına sarfedilen mallara geniş anlamıyla müstegallât veya akâr, üzerinde çatı bulunan ve bu haliyle gelir getiren mallara ise müsakkafât²⁹ adı verilmektedir. Fakat akar, vakıf hukukunda her ikisini de kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Netice itibarıyla malın iktisadi değer üretip üretmediği esaslı bir ayırım olup, mevcut vakıf araştırmaları literatüründe vakıf malların ayırt edilmesinde genel geçer ölçütün bu olduğu hususunda önemli sayıda örnek mevcuttur³⁰.

Vakıf tesisi için asl-ı vakfın bir akarı olmalıdır. Parasal değeri olmayan şeylerin vakfedilmesi istinadır. Prensip itibarıyla vakfedilen malın iktisadi değer üretmesi aranır. Vakıflar konusundaki bu kabul, yürürlükteki hukukumuzda da uzak değildir. Dolayısıyla vakfa tahsis

²⁴ Akgündüz, Ahmet, “Galle”, DİA, C.12, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996, s.338. ; “örn: günlük beş akçe maaş dışında senelik olarak 70 kile galle yani buğday ve arpa verilmiştir..”

²⁵ <https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/vakif-deyimleri-ve-terimleri-sozlugu;cevrimiçi>, “Erişim Tarihi: 23.01.2021”

²⁶ Yener, Murat Serhat, *Uygulamada Açıklamalı Örnek Kararlı Eski Vakıf Davalarına Giriş Vakfiyeden Doğan Evladiye, Galle, Tevliyet, Ücret ve Sila Davaları*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004, s. 39.

²⁷ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-ı İslamiyye ve İslahât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, İstanbul, 1951, C. IV, s. 322

²⁸ Ali Haydar Efendi, *Tertübü's-Sunûf fi Ahkâmî'l-Vukûf*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1337 r./1340, s.433.

²⁹ Karakoç, Sarkis, (Haz.) M. Akif Aydın, *Külliyât-ı Kavânîn*, C.1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.198-204-209.

³⁰ Çiftçi, Cafer, *Bursa'da Vakıfların Sosyo-Ekonomik İşlevleri: Avarız Vakıfları, Hirfet Vakıfları, Para Vakıfları, Selatin Vakıfları*, Gaye Kitabevi, Bursa, 2004, s.96 vd.

edilen paranın rihbi (bugünkü ifadeyle paranın nemalandırılmasından elde edilen geliri/faizi), vakfın taşınır veya taşınmaz malının kiraya verilmesi yoluyla elde edilen kira geliri, vakfa ait iktisadî işletmelerin gelirleri, vakıf bahçesinin semeresi bir vakfın başlıca gelir kalemleri olarak sayılabilir³¹. İşte “galle” kavramı, tüm bu kalemlerin tabii ve hukukî semerelerini kapsamaktadır.

Vakfiye belgesi (vakıf senedi), tabiri caizse vakfın anayasasıdır³². Vakfın malvarlıkları, vakıftan kimlerin yararlanacağı ve kimler tarafından yönetileceğinin tevsik olduğu bu evrakta, gallenin sarfına ilişkin kurallar da yer almaktadır. Vakfiye belgesinde yer alan şartlar gözetilerek galle dağıtımı yapılır. Gallenin dağıtımı, vakfedenin vakfiye belgesine yansıttığı iradesi doğrultusunda gerçekleştirilmek zorundadır³³. Dolayısıyla vakfiyede yazılı olan koşullara azami derecede riayet etmek esastır. Vakıf evladı olan kişilerin vakıftan yararlanabileceği prensip itibarıyla kabul edilse bile bu kural her vakıf evladı olanın galle hak edeceği anlamına gelmez. Nitekim galle fazlası ancak vakfedenin vakfiyede belirttiği şartlara haiz olan vakıf evlatları arasında paylaşılır. Galleye hak kazanmak için birinci koşul vakfiye belgesinde şartları taşıyan vakıf evladı olmak, ikinci koşul ise vakfın galle fazlasının olmasıdır. Elbette olmayan bir semere ya da varidatın ödemesi veya ifası hukuken mümkün değildir. Galle ödemesi yapabilmek için öncelikle mevcut bir miktar galle fazlasının bulunması gerekir. 5737 sayılı Vakıflar Kanununun 75. maddesi uyarınca ihdas edilen Vakıflar Yönetmeliği Vakıflar Yönetmeliği'nin 3/1-f maddesinde, galle fazlası, “Mazbut ve mülhak vakıflarda, hayrat ve akarlarının onarımından ve vakfiyelerindeki hayrat hizmetlerin ifasından sonra kalan miktarı ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere galle fazlası kavramı, mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş olan zürri vakıf niteliğindeki mazbut ve mülhak vakıflarda faydalanan vakıf evlatlarının hukukuyla ilgili bir kavramdır. Vakıflarda vakıf evladına ödenen gallenin tümü değil fazlasıdır. Vakıflar Yönetmeliğinin 53 ve 57'nci maddeleri arasında mazbut ve mülhak vakıflarda galle fazlasının hesabı, ödenmesi ve galleye müstehlikte izlenecek usul açıklanmıştır.

³¹ Doğan, Murat, *Vakıflarda Mal Varlığı*, Seçkin Yayınevi, Ankara, Şubat 2000, s. 169.

³² Mülga 743 sayılı TMK'nın 75'inci maddesinde “*Vakıf senedinde, vakfın gayesi, uzurları, bu gayeye tahsis edilen mallar ve haklar, vakfın teşkilatı, ikametgahı ve ismi gösterilir.*” şeklinde tarif edilen vakfiye belgesi veya vakıf senedinin içeriği, yürürlükteki 4721 sayılı TMK'nın 106'ncı maddesinde “*Vakıf senedinde vakfın adı, amacı, bu amaca özgülünen mal ve haklar, vakfın örgütlenme ve yönetim şekli ile yerleşim yeri gösterilir*” şeklinde aynı ifadelerle tekrar edilmiştir.

³³ Berki, Ali Himmet, *Vakıflar*, Cihan Kitaphanesi, İstanbul, 1940, s.254.

2) Vakıf Evladı

Vakıf evladı, vakfedenin (vâkıfın) çocuklarını veya teknik ifadeyle fûrunu (alt soyunu) anlatmak için kullanılan hukuki bir tabirdir. “Veled” arapça kökenli bir sözcük olup “çocuk” anlamına gelmekte, “evlad” ise “veled” kelimesinin çoğulu olarak “çocuklar” manasındadır. Ancak veled kelimesinin çoğulu olan “evlad” ifadesi, veled tabirinden farkı bulunan bir ifadedir. Evlad tabiri Türkçe’de tekil olarak kullanılır. Bu sebeple de “evlad” lafzı bir defa zikredilirse, sadece vâkıfın çocukları anlaşılmalıdır³⁴. Bu bağlamda vakıf evladı, o vakfın vakfiye senedinde sayılan koşulları sağlayan kişi ya da kişileri ifade eder. Diğer bir ifadeyle vakıf evladı tabiri dar yorumlanmakta, vakfedenin akrabalarını ya da vakfiye senedindeki koşulları sağlamayan kişileri kapsamamaktadır. Bu kavram uygulamada, kişinin vakıf evladiyetinin tespiti veya galleye müstehik vakıf evladı olduğunun tespiti davalarıyla karşımıza çıkmaktadır. Galle üzerinde hak sahibi olduğunu iddia eden kişinin öncelikle vakıf evladı olduğunu mahkeme kararıyla ispatlaması gerekmektedir. Vakıflar Yönetmeliğinin 53’üncü maddesi uyarınca vakıf evlatları veya ilgilileri, alâkadarı olduğu mülhak vakıf yöneticisine, Genel Müdürlükçe temsilen yönetilen mülhak vakıflarda ilgili bölge müdürlüğüne dilekçeyle, mazbut vakıflarda ise ilgili bölge müdürlüğüne dilekçe vererek veya Genel Müdürlüğün internet sitesindeki online başvurular kısmında yer alan galle fazlası talep formunun doldurulması şeklinde, vakfiye şartı gereği vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu ve galle fazlası almaya hak kazandığını gösteren mahkeme kararı ile başvuruda bulunarak, kendisine galle fazlası ödenmesini talep edebilir. Buna göre, başvuru yapan kişinin galleye müstehik vakıf evladı olduğu hususu mahkeme kararı ile tespit edilmedikçe, kendisine galle fazlasından ödeme yapılamaz.

Amaçları bakımından birden çok kategoriye tabi tutulan vakıflarda, konumuz bakımından değinilmesi zaruri olan vakıf çeşidi, zürri vakıflardır. Şöyle ki; ehli vakıf, adi vakıf gibi adlarla da anılan zürri vakıflar, vakfedenin malından istifadeyi kendisine, ailesine veya alt soyuna özgülediği vakıflardır. Vakfeden öldükten sonra vakfedilenin mülkiyeti ya da varidatı kendi neslinden gelenlere fayda sağlamak amaçlı tesis edilmişlerdir. Henüz çocuğu olmayan bir kimsenin gayrimenkulünü vakfedip, gelirini evladına tahsis etmesi, bu tür vakıflara örnektir. Bu çeşit vakıflarda vâkıf, ailesinden muayyen şahısların istifadesini murat etmiştir. Vakfın galleleri vakfedenin arzuları doğrultusunda ailesinde belirlediği kişilere dağıtılmaktadır³⁵. Cumhuriyetten sonra zürri vakıf kurulması kabul görmemiş ise de Türk Medeni Kanununun 372’nci maddesindeki “*aile bireylerinin eğitim ve öğrenimleri, donanım ve desteklenmeleri ve bunlara benzer amaçların*

³⁴ Akgündüz, Ahmed, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV Yayınları, İstanbul, 1996, s. 275.

³⁵ Ekinci, 2008, s.420.

gerektirdiği harcamaların yapılması için kişiler hukuku ve miras hukuku hükümleri uyarınca aile vakfı kurulabilir” hükmü bahsedilen boşluğu doldurmaktadır.

Genelde dini gayelerle ve hayır işleri³⁶ için vakıf ihdas edilen bir sistemde, vakfiyesinde kendi altsoyuna veya akrabalarına kazanç gayesini de ihtiva eden zürri vakıflar yadırganmıştır. Zira mahfuz hisse payı sahibi mirasçılardan mal kaçırmak amacıyla zaman zaman bu tip vakıflar kurmaya tevessül edildiği vakâdır. Vakfiyesinde galle fazlasının; “...bakıyye kalan mal-ı zevâyid-i evlad-ı zükûrunden batnen ba’de batnin zamanen akdemine...” şeklinde şartlarla erkek evlada bırakılması gibi, çoğunlukla feodal fideikomi ve sınırsız art mirasçılığın amaçlandığı görülmektedir. Burada işlemi yapan, sadece malvarlığının yönetiminin veya malvarlığının, mirasına dahil olmasını istemediği ardıl mirasçısını atlayarak, sonrasında nesilden nesle aktarımının sağlanmasını amaç edinebilmektedir³⁷. Bir ortaçağ kurumu olan aile fideikomisine benzer anlayışla ihdas edilen bu tür vakıfların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 1 No’lu Ek Protokolün 1. maddesinde yazılı her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında medeni hukukla tenasüplü olduğu şeklinde görüşler beyan edilmiş ise de doğal hukuk açısından yarattığı hakkaniyete uygun düşmeyen neticelere bakıldığında, evrensel kabul gören eşitlik ve cinsiyet ayrımcılığı kavramlarıyla bağdaşmadığı ortadadır. Tüm bu sakıncaları gözetilerek, TMK’nın 372’inci maddesinde cevaz verilen aile vakfı yoluyla Miras Hukuku’nun intikal kurallarını bertaraf edecek şekilde, aynı soydan gelenlere özgülenmesi şeklinde aile fideikomisi kurulması yasaklanmıştır³⁸. Fakat bütün zürri vakıfların benzer amaçta olduğunu söyleyemeyiz. Vakıflar literatürü tarandığında, yegane gayesi evlad, ahfad ve sair aile efradına menfaat sağlamaktan ziyade hayır hasenat işlerini öncelikle emreden, bu işlere sarfedilen tahsisatından artan galle fazlasından alt soyunu yararlandırmak suretiyle tesis olunan zürri vakıfların daha fazla olduğu görülmüştür. Bu itibarla, hukuk tarihimizde zürri vakfı sahih görmeyen fâkihler olmuş ise de bunu sahih gören İmam Ebu Yusuf kavlinin benimsendiği ve tatbik edildiği anlaşılmaktadır³⁹.

³⁶ “Vakıflarda amaç unsurunun temel öğelerinden biri, hayır işlemek olmalıdır. Buna kurbet kasdı denir.”(Bkz. Berki, 1940, s. 65.)

³⁷ Sögüt, 2020, s. 157. ; İslam miras hukundan (feraiden) kaynaklı, erkek kardeşleri nedeni ile asabe olan kız kardeşler (kızlar erkeğin yarısı hisse alır) “*asabe bi gayrihi*” kaidesini berteraf etmek ya da mal varlığını müsadereden korumak için de zürri vakıf tesis edilmesi şeklinde örneklerle de karşılaşmak mümkündür.

³⁸ Sögüt, 2020, s. 171.

³⁹ Ekinci, 2008 , s.421. ; “İslâm memleketlerinde himaye gören zimmi ve müsteminin vakfının sıhhati mezhepler arasında ihtilâflıdır, Hanefiler bunu kabul, şafîi ve malikîler reddederler” (Bkz. Akın, Zeki, “Vakıf ve Tesis Müesseselerinin Genel Olarak Bünyeleri, Hukuki Hüküm ve

Kaynaklar incelendiğinde, bazı zürri vakıflarda Kur'an-ı Kerim okunması için tahsisat yapıldığı, bazı zürri vakıflarda ise gelirlerini vâkife hayatta oldukça kendisine, vefatından sonra kızına, sonra onun evlâdına ve evlâd-ı evlâdına nesil ve a'kâbına, ve mevkufun aleyhden nesli kesildiğinde âma komşulara vakfettiği ya da üç aded köylerinin gallesini ve seyyahlar ile gelen gidenlere şart ve ta'yin eylediği, vakfın gelirlerini gelen gidenin yedirilip içirilmesine sarf ettiği tarzında şartlara rastlanmıştır. Nitekim, Osmanlı hukukunda lehine vakıf yapılanların mevcudiyeti durumunda vakıf malının geliri ona; lehine vakıf yapılanlar, mevcut olmadığı takdirde ise fakirlere sarf olunacağı kabul edilmiştir⁴⁰. “*Süknâsı evlâda ve evlâd-ı evlâda ve ba'del-inkirâz gallesi medine-i münevvere fukarâsına..*” şeklindeki vakıf şartında olduğu gibi. Ayrıca Osmanlı hukukçuları ihtiyatı elden bırakmayarak, inkita ihtimali bulunan vakıflarda, vakfeden tarafından süresiz (müebbet) bir cihet zikredilmesini benimsemiş ve tatbikatta bu uygulanmaya çalışılmıştır⁴¹.

II) Galleye Müstehak Vakıf Evlatlığının Tespiti Davası

a-Davanın Konusu

Davacının davalıya karşı kanun veya kurallara dayanarak ileri sürdüğü hak ihlâli idiasına davanın konusu denir. Konusu olmayan bir dava redde mahkumdur. Dava konusunun, miktar veya değerle ifade edilebilir ölçüde somut nitelikte ve yargısal yolla izalesi mümkün, hak ihlali isnadına müstenit bir anlaşmazlık içermesi gerekir. Davacının herhangi bir hukuki koruma ihtiyacı olmadan sadece ideal veya ekonomik yarar elde etmek amacıyla dava açmasında hukuki yararı vardır diyemeyiz. Dava açmaktaki yarar, hukuk düzenince kabul edilmiş meşru bir yarar olmalı, bu yarar dava açan hak sahibi ile ilgili olmalı ve dava açıldığı sırada hukuki yarar halen mevcut bulunmalıdır; ayrıca açılacak davanın, ortaya çıkacak tehlikeyi bertaraf edici nitelikte olması gerekir⁴². Hukuk alanının dışında konulara dayanarak, örneğin sırf kişisel husumet veya öç alma saikiyle açılan davalar, konusuz kabul edilecek ve dinlenmeyecektir.

Vâkıf evlatlarının yararlanması amacıyla kurulan mazbut ve mülhak vakıflarda, vakfedenin soyundan olduğunu iddia eden kişinin,

Neticeleri”, Adalet Dergisi, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yıl: 44, S.2, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1953, s. 190.)

⁴⁰ Berki, 1940 , s. 64.

⁴¹ Akgündüz, 1996, s.248. ; “ *Vâkıf, ad zikrederek evlâdından yalnız bir kısmına vakıfta bulunursa bu tasarruf sahih olup, zikredilmeyen evlât vakıftan hisse alamaz. Bir vakfın gâilesinin mahalli sarfı hakkında şartı vâkıf veya örf bulunmazsa, gaile hâkimin hükmü ile fukaraya verilir*” (Bkz. Akın, S.2, 1953, s. 189.)

⁴² Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Onikilevha Yayınları, İstanbul, Ekim 2019, 7. Baskı, s. 208.

vakıf evladı olduğunu tespit ettirmek ve vakfiyedeki şartlara göre vakıf gelirinden yararlanmak amacıyla açtığı davaya uygulamada “galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davası” denir. Bu davanın yasal dayanağı 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile Vakıflar Yönetmeliği'nin 53 ve 57'nci maddeleri aralığında düzenlenmiş “Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle Fazlası” başlığı altındaki hükümlerdir. Vakıflar Kanunu'nun 3'üncü maddesinde; *galle fazlası*, mazbut ve mülhak vakıflarda, vakfın hayrat ve akarlarının onarımı ile vakfiyelerindeki hayrat hizmetlerin ifasından sonra kalan miktarı; *intifa hakkı* ise yine aynı nevideki vakıfların vakfiyelerindeki şartlarına göre ilgililere bırakılmış galle fazlaları ve hakları, ifade etmektedir. İlk derece mahkemesi tarafından galleye müstehak vakıf evlatlığı tespit edilen kişilerin paylarına düşen galle fazlası, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu 56'ncı maddesi gereğince kararın kesinleşmesini mütakip Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ödenir.

Bu davada incelenecek ilk husus; davacı ya da davacılar ile vakfeden arasında iddia edildiği üzere kan bağı yolu ile soybağı mevcut olup olmadığı, eğer soybağı kurulabiliyorsa ikinci aşamada vakfiyelerde galle fazlası için öngörülen şartların somut olayda davacı/lar yönünden gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılması olacaktır⁴³. Ancak her iki aşamada da davacının hukuki yararı (menfaati) olup olmadığı dikkate alınacaktır. Yargıtay uygulamalarından hareketle somutlaştıracak olursak örneğin; davacı mülhak vakfın, kendi mütevellisini hasım göstererek galle fazlasına müstehak vakıf evlatlarının tespiti isteminde herhangi bir hukuki menfaati bulunmamaktadır⁴⁴. Fakat Osmanlı döneminden kalan vakıflar ve bu vakıfların kurucuları ile arasında soybağı ilişkisinin kurulmasını talep eden kişinin, vakıf evladı olduğunun tespiti yönünde açtığı davada, kendisine manevi haz vereceği dikkate alınarak bu şekilde bir dava açılmasında hukuki yararının var olduğu kabul edilmiştir⁴⁵. Yine adı vakfın evlat listesinde zaten yazılı olan bir kişinin, mahkemeye başvurarak vakıf evladı olduğunun bir ilamla belgelenmesini istemesinde hukuki yararı mevcuttur. Çünkü vakıf evladının galle fazlasını almaya hak kazandığını gösteren mahkeme ilamına sahip olması zorunludur ve öncesinde adının vakıf evlat listesine eklenmiş olması, galleye müstahak vakıf evladı olduğunun tespitine dair dava açmakta hukuki yararını ortadan kaldırmaz⁴⁶.

Vakfedenin soyundan gelen kişilerin, vakıf evladı olduklarını tespit ettirmek amacıyla açtıkları dava, türü itibarıyla bir tespit davasıdır. Tespit davası ile davalı bir şeyi yapmaya veya bir şeyden kaçınmaya

⁴³ Yargıtay 8. HD 04 Mart 2019 tarih, E. 2017/13728, K. 2019/2204 sayılı ilamı

⁴⁴ Yargıtay 18. HD 15 Aralık 2015 tarih, 2015/4771-18497 E.K. sayılı ilamı

⁴⁵ Yargıtay 18. HD 05 Mayıs 2015 tarih, 2014/15970-2015/7478 E.K. sayılı ilamı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 26 Kasım 2019 tarih, E. 2017/8(18)-1923, K. 2019/1217 sayılı kararı

⁴⁶ Yargıtay 18. HD 08 Aralık 2014 tarih, 2014/7399-17772 E.K. sayılı ilamı

mahkum edilmez, sadece taraflar arasındaki hukuki ilişkinin varlığı veya yokluğu ya da tereddütlü olan içeriği tespit edilir⁴⁷. Tespit davası eda davasının öncüsü durumundadır⁴⁸. Bu dava sonucu verilen hüküm yalnızca “*evladiyetin tespiti*” niteliğinde olup, galleye müstehaklığı veya tevliyete müstehak evlatlığın tespiti konularını kapsamaz. Vakıf evladiyetinin tespiti davası; galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davası, mütevelliliğe/tevliyete ehil (tevliyete müstehak) vakıf evlatlığının tespiti davası, galle fazlasına müstehak vakıf evladı tarafından açılan galle fazlasının tahsili istemine ilişkin davalar gibi müstakil bir davadır. Tahsil veya tescil gibi talepler içermediği sürece HMK'nın 106'ncı maddesinde tarif edilen tespit davası özelliğinde olan işbu davalar, konusuna ve ilgisine göre ayrı ayrı ikame olunabilecekleri gibi HMK'nın 110 hükmü gereği kümülatif yığılma koşullarına riayet edilerek aynı davanın konusu da yapılabilir. Ancak davacı tarafından bir hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun tespiti istemi yanında bir gayrimenkulün tahliyesine, tesciline, bir taşınırın teslimine, bir paranın tahsiline yönelik talepler ihtiva ederek ikame olunduğunda, HMK'nın 105'inci maddesinde tanımlanan edim hükmü içeren yapıya bürünür. Örneğin galle fazlasına müstehak vakıf evladı tarafından açılan galle fazlasının tahsili istemine ilişkin dava, bir tespit davası olmaktan öte, davacının, talebinde davalının bir şeyi yapmaya, bir şeyi vermeye veya bir şeyi yapmamaya mahkûm edilmesini istediği eda davası vasfındadır. Zira bu davada mahkeme, öncelikle dava konusu hakkın mevcut olup olmadığını tespit edecek, hakkın varlığı tespit edildikten sonra davalının o hakka ilişkin edimi yerine getirmesine dair icraya elverişli bir karar verecektir. Eklemek gerekir ki davacılar, galleye müstehak vakıf evladı olduklarına ilişkin davalarını HMK'nın 57'inci maddesi uyarınca da açabilirler. Bu halde davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olur. Vakıf evladı olduğu sabit olan kişinin tevliyet ücreti ve/ya galle fazlası tahsili istemine ilişkin dava görülmekte iken ölmesi halinde yasal mirasçıları arasında oluşan ilişki ise mecburi dava arkadaşlığıdır. HMK'nın 60'uncü maddesi gereği mecburi dava arkadaşları birlikte dava açabilir ve açılan davada birlikte hareket etmek zorundadırlar⁴⁹.

b-Görevli ve Yetkili Mahkeme

Yargı yetkisi belli bir coğrafya ile sınırlı olmak üzere, bir davaya o yerdeki hukuk mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağı hususu, usul hukukunda görev kavramıyla ifade edilir. Bu davada görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemeleridir. HMK'nın 2 ve 4'üncü maddeleri uyarınca vakfa ilişkin davalar miktarına bakılmaksızın asliye

⁴⁷ Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özkes, Muhammet, 2019 , s. 213.

⁴⁸ Sapanoğlu, Süleyman, *Tapulu Taşınmaz Mülkiyetinin Tapu Dışı Yollardan Kazanılması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 93.

⁴⁹ Yargıtay 8. HD 17 Aralık 2018 tarih, E. 2018/11170, K. 2018/20244 sayılı ilamı.

hukuk mahkemesinde görülür⁵⁰. Açılan dava ancak görevli mahkemesinde incelenebileceğinden görevsiz mahkemede açılan dava, dava şartı yokluğundan usûlden reddedilir; şayet davacı görevsizlik kararından sonra süresi içinde görevli mahkemeye başvurmuşsa davaya görevli mahkemede devam edebilir⁵¹.

Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır ve HMK'nın 116'ncı maddesi uyarınca davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Davalar, ayrı yargı çevrelerinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış ise bağlantı sebebiyle birleştirme ikinci davanın açıldığı mahkemeden talep edilebilir. Misal vermek gerekirse, Vakıflar Genel Müdürlüğü sistemlerinde, aynı vakıf adı altında işlem gördüğü bildirilen vakıfların galle fazlasına müstehak evlatları olduğunun tespitine ilişkin davalar arasında bahse konu bağlantı mevcuttur. Bu şekilde birleştirilen davalar tek bir dosya üzerinden sürdürülmekle birlikte, bağımsızlığını koruyan her bir dava dosyası yönünden ayrı ayrı yargılama yapılması, asıl ve birleşen talepler hakkında ayrı ayrı olumlu veya olumsuz karar verilmesi zorunludur⁵². Daha önce galleye müstahak vakıf evladı olduklarına dair karar verilen vakıf evlatlarının hukukunu da yakından ilgilendiren davalarda, onların da davaya dahil edilip, taraf teşkili sağlandıktan sonra işin esasının incelenmesinin HMK'nın 30'ncü maddesindeki usul ekonomisi ilkesiyle uyumlu ve daha işlevsel olacağı; evlada ödenecek galle fazlasının önceden kesin olarak hesabedilebilir nicelikte olmadığı ve bu bağlamda kazanılmış hak da oluşturmayacağı gözetilip galleye müstahak vakıf evlatlığının tespiti ve galle alacağı davalarında, davacının dava sonuna kadar hak kaybına uğramamak adına ileri süreceği muhtemel zarardan bahisle ihtiyati tedbir kararı verilmesi yoluna da temkinli yaklaşmak gerektiği kanaatindeyiz.

Usul hukukunda bir davaya hangi yerdeki görevli hukuk mahkemesi tarafından bakılacağı meselesi ise yetki kavramıyla ifade edilir. İnceleme konumuz olan davada yetkili mahkeme, kural olarak vakfın bulunduğu yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesidir⁵³. Davalı vakıflarının mazbut birer vakıf olması halinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilip temsili söz konusu olduğundan, bu tür vakıflara yönelik açılan davalarda Ankara Mahkemeleri yetkilidir⁵⁴. Her ne kadar mülhak vakıflar aleyhine açılacak davalarda vakfın kurulduğu

⁵⁰ Yargıtay 18. HD 08 Mart 2012 tarih, 2012/912-2381 E.K sayılı kararı

⁵¹ Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özkes, Muhammet, 2019 , s. 205.

⁵² Yargıtay 8. HD 06 Nisan 2017 tarih, E. 2017/1026, K. 2017/5121 sayılı ilamı.

⁵³ Yener, 2004, s. 41.

⁵⁴ Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 13.07.2011 tarih E. 2011/18-429 , K. 2011/515 sayılı kararı.

veya yerleşim yerindeki mahkemeler yetkili ise de mazbut vakıflar Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmekte olup yerleşim yeri ile bir ilgileri kalmadığından ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün yerleşim yeri de Ankara ili olduğundan, HMK'nın 6/1 hükmü gereği Ankara Mahkemeleri yetkilidir. Süresi içinde yetki itirazında bulunulmuş ise mülhak vakıf hakkında Ankara Nöbetçi Asliye Hukuk Mahkemesine yetkisizlik kararı vermek gerekecektir. Şayet mülhak vakıf ve mazbut vakıf aleyhine açılan davalar birlikte görülmekte ise mazbut vakıflar yönünden dosyanın tefrik edilerek yetkisizlik kararı verilmesi icabeder⁵⁵. Bununla birlikte, mazbut vakfın bulunduğu yerin bağlı olduğu Vakıflar Bölge Müdürlüğüne de Vakıflar Genel Müdürlüğü adına husumet yöneltilir. Dolayısıyla, mazbut vakıflar bakımından Ankara'da dava açılabilir gibi, ilgili Vakıflar Bölge Müdürlüğünün bulunduğu yerde de dava açılması mümkündür⁵⁶. Bu itibarla, süresi içinde bildirilmiş olsa dahi mazbut vakfın bağlı olduğu Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün bulunduğu yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesi'nin yetkisizlik kararı veremeyeceği düşüncesindeyiz.

Yersiz ya da yetersiz ödenen galle fazlasının istirdadı davası sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandığından, yetkili mahkeme, usulün genel yetki kuralı kapsamında davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir⁵⁷.

c-Dava Şartları ve Dava Ehliyeti

Dava şartları ve sonuçları, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114 ile 115'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Dava şartlarının varlığı yargılamanın her aşamasında aranır. Dava şartları dava dilekçesinde bulunması zorunlu unsurlar arasındadır. Dilekçede bulunması gereken unsurlar 6100 sayılı HMK'nın 119'uncu maddesinde sayılmıştır. Davacı, malvarlığına dayalı bir talep ileri sürmekte ise dava konusunun parasal değerini de dilekçesinde göstermelidir. Hakim, dava dilekçesini inceleyerek dava şartlarının tamam olup olmadığını saptadıktan sonra davanın esastan incelemesine karar verir.

Taraf ehliyeti davada "taraf olabilme" yeteneğini ifade eder ve medeni hukuktaki medeni haklardan istifade ehliyetinin medeni usul hukukundaki adıdır. Kimlerin taraf ehliyetine sahip buldukları Medeni Kanuna göre belirlenir. Buna göre Medeni haklardan istifade ehliyetine sahip bulunan her gerçek ve tüzel kişi, davada taraf olabilme

⁵⁵ Yargıtay 18. HD 20 Mart 2014 tarih, 2013/17695-2014/5141 E.K sayılı kararı.

⁵⁶ Özyakışır, Özkan, "Galleye Müstehiklik (Hak Kazanma) " İnÜHFD, C.10, S. 2, Malatya, 2019, s.392.

⁵⁷ Yargıtay 8. HD 01 Ekim 2018 tarih, E. 2017/8741, K. 2018/16571 sayılı; 05 Temmuz 2018 tarih, E. 2017/8430, K. 2018/14991 sayılı ilamları ile Yargıtay 18. HD 19 Nisan 2016 tarih, 2015/9685-2016/6242 E.K sayılı kararı; Yargıtay 20. HD 16/01/2017 tarih, E. 2016/12777, K. 2017/64 sayılı kararı.

ehliyetine sahiptir. Davanın esastan incelenbilmesi için iki tarafın da taraf ehliyetine sahip olması gerekir, aksi halde açılan dava HMK'nın 114/1-d hükmü uyarınca dava şartı noksanlığından usûlden reddedilir⁵⁸. Galleye müstehak evladiyetin tespiti davasında davacı, vakıf evladı olduğunu, vakfiyede yer alan şartları taşıdığını, bu sebeplerle galle fazlası üzerinde hakkı bulunduğunu iddia ve mahkemedan bunun tespitini talep eden kimse; davalı ise zürri nitelikteki vakfın mazbut veya mülhak vakıf olmasına göre mazbut vakıflarda Vakıflar Genel Müdürlüğü iken galleye müstehaklığın tespiti davası, "intifa hakkı" iddiasına dayandığından ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 76'ncı maddesine göre mülhak vakıflarda intifa hakkı iddiası ile açılan davalarda Vakıf Yönetimi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü birlikte davalı gösterilir hükmü uyarınca, vakıf yönetimi ve Vakıflar Genel Müdürlüğüdür⁵⁹.

Mülhak vakıf davalarında, vakıf hükmü şahsiyetini temsilen taraf olacak şahıs mütevellidir. Vakıf yöneticisi olan müteveli, mülhak vakıflarda, vakfı yönetmeye ve temsile yetkili olan kişidir⁶⁰. Bir vakfın mazbutaya alınması ile artık müteveli ataması yapılamayacağından, yönetim ve temsil yetkisiyle birlikte davaya taraf olma sıfatı da Vakıflar Genel Müdürlüğüne geçer⁶¹. Ancak mazbutaya ayrılrsa bile vakfiyesine

⁵⁸ Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet, 2019 , s. 205-210.

⁵⁹ Özyakışır, 2019, s.392.

⁶⁰ "Vakfın işlerini gören kimseye (MÜTEVELLİ) denir. Mütevelliler ya vakfiyede tayin edilmiş bulunurlar, bunlara, (Meşrutiyet üzere müteveli) denir, yahut da bilâhara izinli hâkim tarafından tâyin edilirler. Bunlara da (Mansup müteveli) tâbir edilir. İcabında mütevellinin yerine kaim olmak ve onun işlerini görmek üzere tayin edilen kimseye (Kaymakam) denir. Mütevellinin vakf hakkındaki idare ve murakabesine nezaret eylemek ve vakfın idaresinde mütevellîye merci olmak üzere tâyin edilmiş olan kimseye (Nazır) denir. Vakfın tahsildarına (Cabii Vakıf) tâbir edilir." "Vakıflar için Fatih zamanında bir nazır tayin edilmiştir. Bilâhara teftiş için bri de müfettiş tayin edilerek nazırın emrine verilmiş, bu suretle vakfın idaresi müteveli, nazır ve müfettişe tevdi edilmiştir. Bunlar vakfı idare eder ve sene sonunda Padişaha hesap verirler. Mûtaakip hükümdarlar zamanında vakfın idaresi işi bazan Sadrazamlara, bazan da Şeyhü-lislâma bırakılmıştır. Mekke ve Medine'deki hayır müesseseleri için birçok vakıflar ihdas olundu ve bunların idaresi (DARÜSSAADE AĞASI) denilen zatın nezaretine terk edildi. Nihayet 1844 tarihinde ihdas edilen Evkaf Nezareti, yukarıda bahsedildiği üzere, mazbut vakıfların idaresini deruhde etti." (Bkz. Akın, S.2, 1953, s. s. 183-184.)

⁶¹ 'Mazbut vakıflar fiili ve hukuki sebeplerle Devletin el koyduğu, idaresi bir makama ya da vakfedenlerin fer'ülerinden başkalarına bırakıldığı, fiilen hayri bir hizmeti kalmadığı için Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vesayeti altına alınan, özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiler olduklarından, bu vakıfların yönetim ve temsil, hukuki statülerinin korunarak yaşatılmaları amacıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. Kendine özgü bu vesayet ilişkisi, mazbut vakıfların hukuki statülerinde bir değişikliğe sebebiyet vermediği gibi, vakıf malvarlığının kamu malı hâline dönüşmesi sonucunu da doğurmamaktadır.' (Bkz. AYM'nin 26.12.2013 tarihli 2013/70-166 E.K sayılı Kararı) ; 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 14'üncü maddesinde, vakıfların vakfiyelerindeki şartların yerine getirilmesine fiilen veya hukuken imkân kalmaması halinde vakfedenin iradesine aykırı olmamak kaydıyla, mazbut vakıflarda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teklifi üzerine bu şartları değiştirmeye, hayır şartlarındaki parasal değerleri güncel vakıf gelirlerine uyarlamaya Vakıflar Meclisi yetkili kılınmıştır. ; "Mazbut vakıflar: Vakfedenler tarafından mütevelliliği Padişaha verilmiş olan vakıflardır. Bunlara Hanedan vakıfları da denir. Bunların tevliyeti bilâhara ihdas edilen

göre galle fazlasının açıkça evlatlarına bırakılan vakıflarda, galle ödemesi hak sahibi evlatlarına yapılmaya devam eder. Zira vakıf hukukunda temel kural, vakfi kuran kurucu iradenin (*şâriin nassı'nın*) tam olarak uygulanmasıdır⁶².

Mülhak vakıfa karşı açılan davalarda, davacının mütevellî heyetinden biri olması durumunda, vakıf tüzel kişiliği ile vakfi yönetmeye veya temsile yetkili davacı arasında menfaat çatışması doğacağından, davalı vakfın bu davada temsil edilmesi için TMK'nın 426/3'üncü maddesi kapsamında kayyım atanması sağlanır. Bu durumda, temsil kayyımı atanması amacıyla dava açmak üzere davacı tarafa süre ve yetki verilip kayyım atanmasını sağlayarak, eldeki davada vakfın temsili sağlandıktan sonra kayyımın huzuru ile dava görülmelidir⁶³.

Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Yönetmeliğine göre, galle fazlası evlada şart kılınan mazbut ve mülhak vakıflarda vakfedenin soyundan gelen ve bu nedenle vakfın gelirinden (gallesinden) yararlanma hakkına sahip olan kişiler için öncelikle dava açılması ve bu haklarının dava ile tespit edilmesi aranmıştır. Uygulamada bu davaların evladiye davası, vakıf evladı ya da galleye müstehak evlat olduğunun tespiti davası şeklinde isimlendirildiğine değinmiştik. Belirtmek gerekir ki vakıf evladı kavramı daha çok, vakfedenin çocukları ya da alt soyundan gelenler için kullanılan bir kavram olup, vakfedenin akrabalarını ya da vakıftan yararlanan (mürtezıkayı) veya ismen belirlenmiş kişileri kapsamamaktadır⁶⁴. Vakfın geliri üzerinde hak sahibi olduğuna ilişkin davayı, vakfiye uyarınca galleden yararlanma hakkı olan, yani vakfeden ile soy bağı olan ya da soy bağı olmasa bile galleden kendisine pay özümlenen diğer kişiler açabilirler⁶⁵. Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açacağı bu dava için yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimse, HMK 334 gereği adli yardımdan yararlanabilir.

Evkağ Nezaretine geçmiştir. Daha sonra Cumhuriyet devrinde kurulan Vakıflar Genel Müdürlüğü bu vakıfların idaresini ele almıştır." Yani Cumhuriyet'in ilanından önce de bu vakıflar Devlet eliyle idare olunurdu. (Bkz. Akın, S.1, 1953, s. 51-67.)

⁶² Yargıtay 18. HD 19 Eylül 2013 tarih, 2013/6802-2013/11719 E.K sayılı ilamı. ; *"Vakfın sarf mahalli fakirlerdir. Vakıfa muayyen ve değişmez bir gaye mevcuttur. Vakfın koyduğu şart, amel, mefhum ve şümulde vâzu kanununun emri gibidir. Bu şarta harfiyen riayet etmek gerektir. Hattâ bu meselenin ehemmiyetini tebarüz ettirebilmek maksadile «Şartı vâkıf nassı şârii gibidir». Yani vâkıfın şartı kanun hükmündedir, şeklinde bir de formül vücade getirilmiştir. Vâkıfın iradesile taayyün eden gayeye şartı vâkıf denir."* (Bkz. Akın, S.2, 1953, s. 186.)

⁶³ Yargıtay 8. HD 16 Nisan 2019 tarih, E. 2017/17005, K. 2019/4176 sayılı ilamı.

⁶⁴ *"Bütün bu hallerde gallenin ne şekilde intikal edeceği vakıf tarafından şart edilmiş ise o şarta göre amel olunur. Vakıf evladından gaileye müstahak olacakların ismini zikrederse bunlardan başkası müstefit olamaz. Velet ve evlât tâbirleri sonradan doğacaklara şâmil olacağı gibi, gayri müslimlere de şâmindir"* (Bkz. Akın, S.2, 1953, s. 187.)

⁶⁵ Yargıtay 8. HD 13 Ocak 2020 tarih, E. 2018/9432, K. 2020/14 sayılı ilamı.

Velayet altındaki çocuklar adına velileri tarafından veya kısıtlılar adına vasi tarafından da bu davaların ikame olunması mümkündür. Ancak ana ve baba tarafından çocuk adına vakıftan galle fazlası istemine ilişkin davanın birlikte açılması gerekir. TMK'nın 336 ve 342'inci maddelerindeki amir hükümler mucibince velayetin birlikte kullanılması kuralı bu dava için de geçerlidir. Anne ya da babanın çocuğa velayeten tek başına dava açtığı hallerde ise diğer eşin davaya katılması veya diğer eşin sonradan icazetini bildirip olumlu iradesini ortaya koyması beklenir. Diğer eşin katılımının veya rızasının sağlanamadığı davanın reddi gerekir⁶⁶. Ülkemizde evlatlık müessesesinin 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlüğünden önceki dönemde uygulanması söz konusu olmadığından, evlat edinilen ve bu bağlamda biyolojik (zürri) kan bağı esaslı evlat olmayan kişinin evladiye iddiası dinlenmeyecektir; nitekim vakıf hukukunda aslolan, vakfiyedeki hükümlerin eksiksiz olarak uygulanmasıdır⁶⁷.

Galle fazlasına müstehak vakıf evladı olduğunun tespitine ilişkin davalar şahsa bağlı davalardan olup, yargılama sırasında davanın konusuz kalması halinde mahkemece, dava konusuz kaldığından esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir⁶⁸. Galle almaya hak kazanmış vakıf evladı olduğu kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile sabit olan kişinin, sağlığında açtığı galle alacağıнын tahsili istemli davası ise müteveffanın yasal mirasçıları tarafından devam ettirilebilir⁶⁹.

d-İspat Yükü ve Deliller

Özel hukuk mahkemelerinde re'sen araştırma söz konusu olmadığından delil tespiti ve delillerin toplanması talebe bağlıdır. Yani deliller taraflarca mahkemeye getirirler. Ancak kişi delilleri mahkemeye getiremeyecek durumdaysa bunu ileri sürmelidir. Bu durumda, talep karşılığı delilleri mahkeme kendisi ister. Bütün bu kurallar, galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davasında da geçerlidir ve HMK'nın 24 ile 33'ncü maddeleri arasında "yargılamaya hakim olan ilkeler" başlığı altında açık ve anlaşılır ifadelerle düzenlenmiştir.

Galle fazlası evlada şart kılınan vakıflarda galle fazlasının alınabilmesi için açılan davada öncelikle vakfeden ile soybağının ispatlanması, sonra da vakfiyede öngörülen şartların gerçekleşmesi gerekir. Yani bu tür davalarda incelenecek ilk husus; davacılar ile

⁶⁶ Yargıtay 18. HD 07 Ekim 2010 tarih, 2010/10425-12659 E.K. sayılı kararı; 30 Ekim 2007 tarih, 2007/8375-8869 E.K. sayılı kararları.

⁶⁷ Yargıtay 18. HD 19 Nisan 2016 tarih, 2016/5815-6240 E.K. sayılı kararı.

⁶⁸ Yargıtay 8. HD 11 Aralık 2019 tarih, E. 2018/13475, K. 2019/11194 sayılı ilamı.

⁶⁹ "Evlâda şart edilen vakıfta gâilenin husulünden evvel biri vefat etse hissesi sâkıt olur. Fakat gâile tahakkuk ettikten sonra vefat ederse bu gâileye müstahak olacağından hissesi vârislerine verilir." (Bkz. Akin, S.2, 1953, s. 190.)

vakfeden arasında iddia edildiği üzere kan bağı yolu ile soybağı mevcut olup olmadığı, eğer soybağı kurulabiliyorsa ikinci aşamada vakfiyelerde galle fazlası için öngörülen şartların somut olayda davacılar yönünden gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılması olacaktır⁷⁰.

Vakıf evladiyetinin tespiti davasında davacılar ile vakfeden arasında nüfus kayıtları ve nüfus kayıtlarını tamamlayan veraset ilanı gibi belgelere dayanılarak bağ kurulması mümkündür. Galleye müstahak vakıf evladı olduğunu iddia eden kişi, dava konusu vakfın galle almaya müstahak vakıf evladı olduğuna dair kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanmalıdır, doğrudan miras hükümlerine dayanamaz⁷¹. Miras hukukundaki zümre sisteminden farklı olarak, vakıf evladiyeti için aranan soy bağına dava edilen vakıf ile davacı arasında yöntemince kurulmuş kan bağı olması gerekir. Diğer bir ifadeyle, bir vakfın evladı olunabilmesi için vakfın kurucusuna kadar soy bağına götürülmesi zorunlu olmayıp, daha önceden kesinleşmiş mahkeme kararı ile evlat olduğuna karar verilen kişilerle veya 1943 tarihli Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararına göre tevliyeti evlada bırakılan vakıflarda mütevellilik yapan kişilerle kanbağı ilişkisinin kurulması yeterlidir. Bu durum tevliyet kayıtları ile nüfus kayıtlarının örtüşmesine bağlıdır. Eğer davacı ile davalı vakıfta daha önce görev yapan mütevelliler arasında bu bağ kurulamaz ise 1943 tarihli Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararı uygulanamaz. Bu halde dava edilen vakıf ile davacı arasında yöntemince kurulmuş kan bağı esasını havi soybağı rabitası aranır.

Vakıflar Yönetmeliği'nin mülga 53/2'nci maddesine göre, vakıf evladı olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit ettirmiş olanların çocuklarından ayrıca vakıf evladı olduklarına dair bir mahkeme kararı istenmez, bunlar hakkında vukuatlı nüfus kaydı esas alınarak işlem yapılırdı⁷². Yönetmeliğin 53/2'nci maddesinin yürürlükten kaldırılması ile vakıf evladı olduğu kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit edilmiş olanların çocuklarına da, 19/01/2013 tarihi itibarıyla vakıf evladı olduklarına dair kesinleşmiş bir mahkeme kararı sunma zorunluluğu getirilmiştir. Böylece, galle fazlası talep edenler, başkasına ait tespit hükmünden yararlanamayacaklarından vakıf evladı olduklarını, yalnızca dava yoluyla ispat edebileceklerdir⁷³. Nitekim, kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanmayan, çoğu zaman mülhak vakıf yönetiminin tek taraflı olarak evlat listesine yaptığı dayanaksız eklemeler, mülhak vakfın mütevellisinin tutmuş olduğu defter kayıtları ve böylelikle galle fazlası dağıtımına esas evlat listesinde yazılı olmak, vakıf evladiyeti için yeterli değildir. Vakıf evladı olduklarını kuşaktan kuşağa belegeleyenler,

⁷⁰ Yargıtay 8. HD 19 Şubat 2020 tarih, E. 2019/177, K. 2020/1588 sayılı; 09 Aralık 2019 tarih, E. 2018/13916, K. 2019/11049 sayılı ilamları.

⁷¹ Anayasa Mahkemesi'nin 29 Ekim 2018 tarihli (Başvuru Numarası: 2015/7288) kararı.

⁷² Yener, 2004, s. 34-35.

⁷³ Özyakışır, 2019, s.393.

mütevellilik görevini üstlenmişlerse de bunu ne kadar sağlıklı sürdürülebildikleri tartışmalıdır⁷⁴. Bu listelerin ne şekilde oluşturulduğunun sarıh ve anlaşılır olması gerekir. Varsayım üzerinden kan bağına dayalı soybağı ihdas etmek mümkün değildir. Ancak, açıkça galle fazlası almaya hak kazandığını gösterir bir mahkeme ilamına dayalı olarak vakıf evlat listesine eklenen kişi, daha sonra açılacak vakıf evlatlığı davalarında kesin hüküm olmamakla birlikte güçlü delil sahibi olarak kabul görecektir⁷⁵.

Vakıf evladiyeti kesin hükümle sabit ise davacının galleye müstehak vakıf evladı olup olmadığı mahkemece tartışılabilecektir. Bu amaçla, vakfiye belgesinin (senedinin) incelenmesi elzemdir. Vakfiyeler, vakıf davalarında birinci derecede delil olup, kadimden beri uygulandığı bilinmedikçe vakıf davalarında yazılı delil olarak kullanılamazlar; çünkü vakfiyelerin uygulanma şartı, bunların ifade ettikleri maddelerin sabit ve meşhur olmasına bağlıdır⁷⁶. O bakımdan vakfiye senedinde, vakfedenin soyundan gelen evlatlara yönelik herhangi bir hüküm bulunup bulunmadığı, var ise bu hükümlerin şartları, hangi nitelikteki evlada şart kılındığının tespiti öncelikli meseledir. Nitekim gerek galle fazlası gerekse de galle fazlası dışında kalan bir hak, ücret, maaş, tahsisat vs. almaya hak kazanan vakıf evlatlarına, bu ödemeler vakfiye hükümleri çerçevesinde yapılacaktır. Bu yüzden mahkemelerce, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden vakfiyenin ilgili kısımlarının sadeleştirilmiş hali talep edilir⁷⁷. Mazbut veya mülhak vakıf statüsünde gözükten vakfın birden çok vakfiye senedi ya da zeyl vakfiyesi mevcut olduğunun anlaşılması halinde, bu vakfiyelerde galle fazlasının evlada verilmesi ile ilgili olarak ayrı ve özel hükümler gözetilerek, vakfiyenin galle fazlasına dair en güncel düzenlemesi esas alınacaktır. Tüm vakfiyelerdeki galle şartları ayrı ayrı incelenip, bu konudaki en son düzenlemeye göre hareket edilecektir⁷⁸. Fakat her halükârda meşruiyet ve sıhhat şartlarını daha fazla sağlayan belge esas alınmalıdır. *“..vakfiyelerin mukaddimleri neredeyse aynı olmasına mukâbil, içerik bakımından farklı hükümler ihtivâ etmektedirler. Ancak muhtevâ itibarıyla daha az olan vakfiyede yirmi şahidin*

⁷⁴ Sakaoğlu, Necdet, *Türk Anadolu'da Mengücekoğulları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 329.

⁷⁵ Yargıtay 8. HD 09 Aralık 2019 tarih, E. 2018/13916, K. 2019/11049 sayılı; 25 Eylül 2019 tarih, E. 2019/5053, K. 2019/8028 sayılı; 14 Mayıs 2019 tarih, E. 2018/1021, K. 2019/5006 sayılı; 12 Mart 2019 tarih, E. 2019/901, K. 2019/2573 sayılı ilamları.

⁷⁶ Akgündüz, 1996, s. 428.

⁷⁷ Yener, 2004, s. 42. ; Bir çok örneğine rastlanabileceği üzere, Yargıtay 18. HD 07 Ekim 2010 Tarihli, 9855/12661 E.K sayılı kararında *“Mahkemece bozma kararı doğrultusunda senette değişiklik yapılmak üzere davacı yana belli ve uygun süre verilmesi, süresi içinde vakfın yetkili organınca yapılacak olan değişiklik noterlikçe düzenlenip bu belgenin dosyaya konulmasından sonra hüküm kurulması gerekir..”* diyerek belgeyi bekletici mesele yapmıştır.

⁷⁸ Bkz. Yargıtay 8. HD 15 Ocak 2020 tarih, E. 2018/15085, K. 2020/166 sayılı; 09 Ekim 2019 tarih E. 2017/14930, K. 2019/8780 sayılı kararları.

isimleri unvanlarıyla birlikte zikredilmiş; diğer vakfiyede ise bunlardan sadece beşinin ismi sayılmış, ardından ‘ve ğayruhüm (diğerleri)’ denilmiştir. Bundan hareketle şahitlerin tümünün isimlerinin yazıldığı vakfiyenin ilk olarak düzenlendiği söylenebilir⁷⁹.”

Bir vakfiyede birbirinin tekrarı mahiyetinde ibareler mevcut ise bu ifadeler bir bütün olarak değerlendirilmelidir⁸⁰. Vakfiye senedinin kenarında köşesinde teferruat minvalindeki kayıtlar veya daha sonra hatırlanıp ekleme yapılmasından kaynaklanan hâmiş (hamis) ya da hâşiye olarak ifade edilen dipnotların dahi ispat hukuku açısından mahiyeti ve vakfiye hükümleri üzerindeki etkisi dikkate alınmalıdır. Ancak taleple bağlılık kuralı⁸¹ gereği, bütün vakfiyeleri kapsayacak şekilde davanın kabulüne yönelik kararlar verilmemelidir. Dava konusu vakfın vakfiyesinde, galle fazlasının evlatlara bırakılmadığı açıkça ifade olunmuşsa, çoğun içinde az da vardır kuralı gözönüne alınarak, davacının sadece vakıf evladı olduğunun tespitine hükmedilmesi ile yetinilmelidir⁸². Kişinin vakıf evladı olduğu tespit edilmiş olsa dahi, bu kimse vakfiyede yer alan şartları taşııyorsa, galleye müstehikliğine karar verilemez⁸³.

Bu davalarda bilhassa vakfiyelerin galle fazlasına ilişkin bölümlerinde; kimi zaman batın şartına, kimi zaman kız erkek ayrımı yapılarak sadece erkek evladına, evlad-ı sulbiyyeye yani vâkıfın öz evlatlarına yahut erkek evladına iki kız evladına bir pay (*alâ ferîzatiş-şer’iyye*) verilmesine, kimi zaman da vakfedenin nesli kesilinceye kadar kız erkek ayrımı yapılmadan “*evlad-ı evladım beynlerinde ale’s seviye taksim oluna*” gibi ifadelerle vakıf evladına dağıtılması şeklinde şartlara sıkça rastlanır. O halde ispat külfeti kendisine ait davacının zikredilen şartlara haiz olup olmadığı oldukça mühimdir. Ön kuşakta sağ vakıf evladı varsa sonraki kuşakta bulunan evladın hak sahibi olamaması kuralına “*batın şartı*” denir. Mesela, vakfeden vakfının gelirini batnen ba’de batnün evlad ve evlad-ı evladına şart etse; ilk batın vakfedenin çocukları, ikinci batın çocuklarının çocukları, üçüncü batın ise çocuklarının çocuklarının çocuklarıdır⁸⁴. Galle fazlasına dair vakfiyesinde “ön kuşakta sağ vakıf

⁷⁹ https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=465133459_16Sa%C4%9F%C4%B1rYusuf-trh_285-301.pdf&key=16140 “Çevrimiçi”, “Erişim Tarihi: 21.02.2021”.

⁸⁰ Yargıtay 8. HD 30 Nisan 2019 tarih, E. 2017/16520, K. 2019/4462 sayılı ilamı

⁸¹ HMK madde 26 (1) Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir. (2) Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır.

⁸² Yargıtay 18. HD 16 Haziran 2011 tarih 2011/4214 -7313 E.K. sayılı ilamı

⁸³ Özyakışır, 2019, s.397.

⁸⁴ “*Yalnız «Veledime vakfettim», sözü vâkıfın birinci batında bulunan kız ve erkek çocuklarına şâmilidir. Bu çocuklar gaileden mütesaviyen hisse alırlar. Bu batında kimse yoksa gaile fukaraya kalır. «Veledime ve veledi veledime» sözü, vâkıfın çocuklarına ve onların çocuklarına şâmilidir.*

evladı (*ön batında zükur evlat*) bulunması halinde sonraki kuşakta bulunan vakıf evladının hak sahibi olmayacağı” şeklinde ifade edilen bir batın şartı bulunması durumunda ise hâkimin, müstehak evlatlık iddiasında olan davacının gidebildiği kadar üstsoyuna ve bunların bütün mirasçılara ait nüfus kayıtlarını, daha önce verilmiş ve kesinleşmiş galle fazlasına müstehak evlat kararlarını uzman bir bilirkişiye tevdi ederek, bu kayıtlara göre bir soyacağı çizelgesi hazırlattırması; böylece davacının bulunduğu kuşağın (*batının*) tam olarak belirlenmesinden sonra üst batında sağ evlat bulunup bulunmadığını saptayıp, üst batında sağ evladın bulunması halinde yalnızca vakıf evladı olduğunun; bulunmadığı takdirde ise galle fazlasına müstahak vakıf evladı olduğunun tespitine dair karar vermesi gerekir⁸⁵. Evlilik bağı vakfeden ile soybağı kurulması için yeterli değildir⁸⁶. Benzer şekilde davacının veya murisinin daha önce herhangi bir mahkeme kararına dayanmadan vakıftan galle fazlası almış olması, galle fazlasına müstahak vakıf evladı olduğuna karine teşkil etmez. Kesinleşmiş mahkeme ilamı olmaksızın galle ödemesi almış olmak, galle fazlasına müstahak vakıf evlatlığını kanıtlamak için tek başına yeterli değildir⁸⁷. Delil olarak sunulan veraset ilamının da aksi sabit oluncaya kadar geçerli belge niteliğinde olduğu hatırdâ tutulmalıdır. Keza, davacının dava konusu vakıf ile soybağı kurmasına dayanak yaptığı veraset ilamının iptali için açılan bir dava varsa, bu davanın sonucu beklenerek oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar vermek gerekecektir⁸⁸.

Eski hukukumuzda dayalı olarak kurulmuş bulunan vakıflara yönelik galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davalarında, uygulamada eski vakıf hukuku alanında uzman bilirkişilerden rapor alınması yolu benimsenmiştir⁸⁹. Tarafların gösterecekleri delillerin toplanması akabinde, tereddüt halinde veya gerek duyulması halinde, konusunda uzman bilirkişiden davacı için gerekli kan bağıının kurulup kurulmadığı konusunda görüş aldıktan sonra karar verilmesi daha doğru olacaktır⁹⁰. Böylece, davacının iddiasını ispata yararlı gördüğü ve bu amaçla sunduğu tüm bilgi ve belgeler karşılaştırılıp birlikte değerlendirilecektir. Davacının talepleri ve sunduğu kanıtlar da nazara

Daha ileri gidemez. «Velet» kelimesi üç defa tekrar edilirse şart bütün batınlara şâmil olur. «Evlât» tâbiri iki defa zikredilince vâkıfın bütün batınları vakfa dahil olur. ” (Bkz. Akın, S.2, 1953, s. 187.)

⁸⁵ Yargıtay 8. HD 16 Nisan 2019 tarih, E. 2019/1180, K. 2019/4174 sayılı ilamı

⁸⁶ Yargıtay 8. HD 26 Şubat 2019 tarih, E. 2019/221, K. 2019/1947 sayılı ilamı; Yargıtay 18. HD 21 Mayıs 2013 tarih, 2013/4953-8767 E-K. sayılı ilamı.

⁸⁷ Yargıtay 18. HD 20 Ekim 2015 tarih, 2015/14322-14861 E-K. sayılı ilamı

⁸⁸ Yargıtay 8. HD 04 Şubat 2019 tarih, E. 2018/16279, K. 2019/922 sayılı ilamı

⁸⁹ Bkz. Yargıtay 8.HD 12 Mart 2019 tarih, E. 2019/195, K. 2019/2572 sayılı ilamı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 13 Ekim 2020 tarih, E. 2019/(18)8-367, K. 2020/750 sayılı kararı.

⁹⁰ Yargıtay 8. HD 21 Ekim 2019 tarih, E. 2018/9431, K. 2019/9284 sayılı ilamı

alınarak, konusuna göre, örneğin tapu ve muhasebe konularında ve de eski vakıf hukuku alanında uzman bir bilirkişi kurulu oluşturulup, tercümesiyle beraber Osmanlıca zabıt defteri (*evkaf idaresi secere*) kayıtları, vakfın şahsiyet kayıtları, merkez tevcih komisyonu kararları, intifa cetveli, şerhiye sicil defterleri, Vakıflar Genel Müdürlüğünce emaneten yönetilen dönemlere ait ödeme kayıtları ve tutulan listeler, hurûfat defterleri, vakıf evlatları ile irs ilişkisi içinde olduğunu belirleyen belgeler ve daha önce vakıftan galle fazlası alıyor ve bu husus bir defter ile belirlenmiş ise bu defterin dayanağını teşkil eden belgeler, mirasçılık belgeleri (*veraset ilamı*), taşınmazlara ait kadastro ve bütün tedavülleriyle şerhlerini de gösterir kayıtları, tevliyete müstehak vakıf evladı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararları toplanır ve dosya bilirkişiye tevdi edilir. Gerekliğinde bilirkişiye Vakıflar Genel Müdürlüğü ve tapu müdürlükleri gibi kurumlarda yerinde inceleme yetkisi de verilebilir. Tüm bunlara rağmen davacının kan bağına dayalı soy bağı kurulamadığında, davanın reddi gerekir. Diğer türlü davayı uzatmak maksatlı talepler dinlenmez. Örneğin; galle fazlasına müstehak vakıf evladı olduğu iddiasıyla açılan davada, vakfiye senedi, şerhiye sicil kaydı⁹¹, güncel nüfus kaydı ile dayanak atik kayıtlar⁹² üzerinden yapılan inceleme sonucunda davacı ile vakfeden arasında kanbağına dayalı soybağı kurulamıyorsa, aldırılacak bilirkişi raporlarının tespit edilen bu maddi olguyu değiştirmeyeceğinin kabulü gerekir⁹³. Aksine dosyayı tekrar tekrar bilirkişiye tevdi etmek gibi usul hükümlerini hiçe sayacak şekilde, yargılamayı uzatmaya yönelik istek ve taleplerin, savunma hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır.

e-Hüküm ve Sonuçları

25.02.2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 6111 sayılı Yasa'nın 208 ve 209'uncu maddeleri ile 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 7'nci maddesine iki fıkra ve bundan başka geçici 10'uncu madde eklenmiştir. Buna göre 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 7'nci maddesinde; mazbut vakıflarda intifa hakları, galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren, vakfın son beş yıl içindeki malvarlığı, gelirleri ve giderleri ile sınırlı olmak ve galle fazlasının mevcudiyeti şartıyla Genel Müdürlükçe

⁹¹ Sakaoğlu, 2005, s.338 ; “Soyun kesilmesi, aileden ehil kişi bulunmaması veya vakıf gelirine göz koyanların hileli yollardan evlatlık hakkı elde ederek vakfa fesat karıştırmaları gibi nedenlerle eski vakıfların başkalarının tasarrufuna geçtine örnekler çoktur. Deniyor ki: ‘Şerhiye mahkemelerinin vakıflar üzerindeki mevki ve tesiri de fena idarelere ve suistimallere sebep olmuştur. Şerhiye hakimiyle işini uyduran bir mütevelli yahut alâkalı, vakıf aleyhine yapmak istedikleri için hüküm alabilmiştir.’ (bkz. Vakıflar Umum Müdürlüğü, Cumhuriyet’ten Önce ve Sonra Vakıflar, İstanbul, 1937, s. 12, 15.)

⁹² “defter-i köhne, defter-i atik, maliyeden müdevver defterler gibi isimlerle de anılan kayıtlar.”

⁹³ Yargıtay 8. HD 02 Ekim 2019 tarih, E. 2019/4546, K. 2019/8437 sayılı ilamı

belirleneceği, geçici 10'uncu maddesinde ise, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Kanunun 7'nci maddesine eklenen hükümlerin, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış ve halen devam eden intifa haklarının ödenmesi, malvarlığı ve gelirlerinin tespitine ilişkin davalarda da uygulanacağı hükme bağlanmıştı. Bunun üzerine, 6111 sayılı Yasanın 208 ve 209'uncu maddelerinin anayasaya aykırılığı iddiasıyla iptaline yönelik dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi “*galleye müstehikliği kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit edilenlerin, hak kazandığı galle fazlasını uzun bir süre geçtikten sonra talep etmelerinin vakfın amaçlarını ve faaliyetlerini gerçekleştirmesini zora sokacağına ve bu durumun kamu düzeniyle ilgili olması nedeniyle kanun koyucunun, hak kazanılan galle fazlasının talebi için bir süre sınırı öngörmesinde kamu yararı bulunduğu*”na vurgu yaparak, anayasaya aykırılık iddiasıyla yasanın iptaline yönelik başvuruyu reddetmiştir⁹⁴. Geçici 10'uncu madde uygulamada, aynı konuda birbirinden farklı kararlar çıkmasına neden olunca, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 12.11.2014 gün ve 2013/18-1095 Esas ve 2014/897 Karar sayılı kararıyla, 6111 sayılı ve 25.02.2011 tarihli yasa değişikliğinin, mazbut vakıflar ile ilgili halen devam eden intifa haklarının ödenmesi, malvarlığı ve gelirlerinin tespitine ilişkin davalarda da uygulanması gerektiğine hükmederek bu konuda oluşan tereddütü gidermiştir⁹⁵.

6111 sayılı Yasayla değişik 5737 sayılı Vakıflar Yasası'nın 7'nci maddesine göre intifa haklarına ilişkin talepler, galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşer. Yine Vakıflar Yönetmeliğinin 53'üncü maddesinde, vakıf için belirlenen gelir fazlası (*intifa hakları*), vakfiye şartı gereği vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu ve galleye hak kazandığını kesinleşen mahkeme kararıyla ispat edenlere, vakıf mazbut ise Vakıflar Genel Müdürlüğü, mülhak ise mütevellisi tarafından ödenir. Bu şekilde hak kazanılan intifa hakları beş yıl içinde talep edilmezse vakfın bütçesine irat kaydedilir. Zira, aynı yönetmeliğin 56'ncı maddesinde, galle fazlasına ilişkin ilk derece mahkemesi kararının ilgili bölge müdürlüğüne ya da mülhak vakıf yöneticiliğine tebliğ edilmesi halinde, galle fazlasının karar tarihinden itibaren ilgililerine ödeninceye kadar emanet hesaplarda izleneceği ve 57'nci maddesinde, emanet hesabına alınan galle fazlalarının, alacağın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içerisinde talep edilmemesi halinde vakfın hesabına gelir kaydedileceği öngörülmüştür⁹⁶.

⁹⁴ Özyakışır, 2019, s. 396-397. ; Bkz. Anayasa Mahkemesi'nin 09 Mayıs 2013 Tarihli ve E. 2011/42, K. 2013/60 sayılı Kararı (RG. T. 25.07.2014, Sa. 29071).

⁹⁵ Yargıtay 18. HD 07 Nisan 2016 tarih, E. 2015/13331, K. 2016/5838 sayılı ilamı

⁹⁶ Yargıtay 18. HD 19 Mart 2015 tarih, 2014/13444-3794 E.K. sayılı ilamında bu yöndeki delillerin ne şekilde toplamı tahlil edileceği “... *davacı tarafın bu ücreti almaya hak kazandığı mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren son beş yıl içindeki tüm gelir, gider, kesin hesaplarına ilişkin belgelerin vakıf mütevellisi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden getirilmesi, davacı tarafın varsa göstereceği tüm kanıtların da toplanarak gerektiğinde*

Mazbut vakıflarda intifa haklarının galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren, vakfın son beş yıl içindeki malvarlığı, gelirleri ve giderleri ile sınırlı olmak ve galle fazlasının mevcudiyeti şartıyla Genel Müdürlükçe belirleneceği hükme bağlanmıştır⁹⁷. Intifa haklarına ilişkin taleplerin galle fazlasını almaya hak kazandığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşeceği açıktır; ancak mazbut vakıftan galle almaya hak kazananların, mahkeme kararının kesinleşme tarihinden sonraki yıllarda eksik ödenen galle alacağı talepleri, kararın kesinleşme tarihinden önceki dönemleri kapsamaz. Galle almaya hak kazanılmasına ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren 5 yıl içinde gerekli başvuruyu yapmış bulunan vakıf evladının 6111 Sayılı Yasadan kaynaklı hak düşürücü süreyi geçirdiği söylenemez⁹⁸. Yani, Vakıflar Kanunu'na eklenen geçici 10'uncu madde hükmünün, yürürlük tarihinden önce kesinleşmiş mahkeme kararları üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu düzenleme, yalnızca yürürlüğü tarihinde devam eden, kesinleşmemiş uyuşmazlıklar üzerinde etki doğurur⁹⁹.

Vakıf evlatlarının yükümlülüğü kesinleşen mahkeme kararı ile idareye başvurmadır. Vakıf evladından hangi taşınmaz veya mallardan galle alacağı tahsili istediğini açıklaması beklenmez; zira bu, davalı kurumun veya mülhak vakıf yönetiminin vazifesidir¹⁰⁰. Galle fazlasının her yıl için ayrı ayrı olarak yalnızca o yıl için hak kazanan vakıf evlatları arasında paylaştırılarak ödenmesi esastır. Galle fazlasını almaya hak kazanan ve fakat daha önceki yıllarda galleye müstahik vakıf evladı olmayanlar da dahil edilmek suretiyle vakıf evladı sayısına bölünerek hesaplanması doğru değildir¹⁰¹. Yönetmeliğin 55'inci maddesine göre, vakıf evladı veya ilgililerinin galle fazlasını almaya hak kazandıkları tarih

bilirkişiye yetki verilerek dava konusu vakıf, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve tapu müdürlükleri gibi kurumlarda yerinde inceleme de yaptırılarak vakfın son beş yıl içindeki fiili malvarlığının yönteminde tespit edilmesinden sonra, ödeme yapılacak yıllara ilişkin kesin evlat sayısı ile her yıl için ödenmesi gereken toplam miktarın denetime elverişli biçimde tespit edilmesi; nüfus kayıtlarına göre ücrete hak kazanma, idareye zamanında başvurma, temerrüde düşürme ve faiz başlangıcı gibi konular için de ayrıntıları yukarıda açıklanan Vakıflar Mevzuatının emredici hükümleri dikkate alınarak varsa ödenecek payın belirlenmesinden sonra idarece yapılan ödemelerin de mahsubu dikkate alınarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi yerine talep olmadığı halde 2011 yılı gelirlerini dahil ederek ve neye göre belirlendiği tespit edilemeyen 4/18 oranını esas alarak hesaplama yapan bilirkişi raporu esas alınarak yazılı olduğu şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir..” şeklinde ifade edilmiştir.

⁹⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 12 Kasım 2014 tarih, E. 2013/18-1095, K. 2014/897 sayılı kararı.

⁹⁸ Yargıtay 18. HD 13 Aralık 2012 tarih, 2012/164-14502 E.K sayılı ve 19 Haziran 2012 tarih, 2012/4233-2012/7478 E.K sayılı ilamları.

⁹⁹ Anayasa Mahkemesi'nin 09 Mayıs 2013 tarihli, E. 2011/42, K. 2013/60 sayılı Kararı

¹⁰⁰ Yargıtay 8. HD 05 Şubat 2019 tarih, E. 2018/10714, K. 2019/1036 sayılı ilamı

¹⁰¹ Yargıtay 18. HD 18 Ekim 2012 tarih, 2012/9279-11454 E.K sayılı ilamı

ilk derece mahkemesi karar tarihi olup, galle fazlasına ilişkin ödeme mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra yapılır. Galle fazlası, mazbut vakıflarda Genel Müdürlük onayından, mülhak vakıflarda ise kesin hesabın tasdikinden sonra 15 gün içerisinde yıllık olarak ödenir. İntifa hakkı ödemeleri yapıldıktan sonra ilk defa başvuranlara o yıl ödeme yapılmaz; ancak hak kazandığı yılın veya yılların evlat hissesi, mahkeme kararının kesinleşmesini müteakip ödenir¹⁰². Sermaye iradı kapsamında vergiye tabi tutulan galle fazlası ödemelerine ilişkin ödeme yapacak vakıf idaresi ya da kurumun tevkifatı gözetmesi de yerinde olacaktır.

Mahkemece, davanın reddine karar verildiğinde yargılama giderleri davacı tarafa yükletilir. Davacının davası reddedilse bile kendisini vekil ile temsil ettiren davalı Vakıflar Genel Müdürlüğü lehine vekalet ücretine hükmedilmesi gerekir¹⁰³. Davanın kısmen kabul, kısmen reddedildiği halde de davalı kurum yararına vekalet ücretine hükmedilir. Yargılama giderleri ve vekalet ücretine ilişkin olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü yasal hasım olduğundan, Yargıtay ya da İstinaf aşamaları duruşmalı yapıldığında da durum değişmez. Yargılama giderleri ile ücreti vekaletle yönelik olarak davalının mülhak vakıf olduğu durumlarda birbirinden farklı kararlara rastlamak mümkündür. Mülhak vakıflar müteveli eliyle yönetilmelerine rağmen vakıf aleyhine açılan davalarda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün birlikte hasım gösterilmesi yasal bir zorunluluktur¹⁰⁴. Dolayısıyla vakıf evladının galle alacağına dair davasının kabulü halinde alacağın ve buna bağlı olarak yargılama giderleri ile vekalet ücretinin sadece davalı mülhak vakıftan tahsiline karar verilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Hakeza, evladiyetin tespitine ilişkin davada, Yargıtay 8'inci Hukuk Dairesi 05.07.2018 tarihli 2017/7617 E. ve 2018/14992 K. sayılı kararıyla, kanuni hasım olduğu hususuna dikkat çekip Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün davanın kabulü halinde yargılama giderleri ve vekalet ücretinden sorumlu tutulamayacağına hükmetmiştir.

Sonuç

Vakfiyede yer alan şartları taşıdığını ileri süren kişinin vakıf evladı olduğunun tespiti ile galleden kendisine düşen payı talep etmek

¹⁰² Çınar, Ömer, "Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle (Gelir) Üzerinde Vakıf Evlatlarının ve Diğer İlgililerin Hak Sahipliği ve İntifa Hakkı Hayrından Fazla Olan Mülhak Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi" MÜHF Dergisi, C.22, S. 3, İstanbul, 2016, s. 853.

¹⁰³ Yargıtay 8. HD 25 Eylül 2019 tarih, E. 2019/4341, K. 2019/8029 sayılı; Yargıtay 18. HD 30 Eylül 2014 tarih, E. 2014/7808, K. 2014/13632 sayılı ilamları.

¹⁰⁴ Mülga 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 40'ncı maddesi "Mülhak vakıflarda mütevelliliğe ve vakıftan intifa veya mülkiyet iddiasına aid davalarda mütevellilerle vakıflar idaresi birlikte hasım tutulmak lazımdır." şeklinde iken yürürlükteki 5737 sayılı Vakıflar Kanunu madde 76'da "Mülhak vakıflarda vakıf yönetimine, mülkiyet ve intifa hakkı iddiasına ait davalarda vakıf yönetimi ile Genel Müdürlük birlikte hasım gösterilir." şeklindedir.

amacıyla açtığı davaya “galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davası” denir. Mülhak ve mazbut vakıflar aleyhine açılan galleye müstehak evladiyetin tespiti davası özü itibarıyla, objektif dava birleşmesidir. Dava çeşitlerinden biri olarak nitelendirilen objektif dava birleşmesinde davacı, tek dava ile birden çok sonuca ulaşmak ister¹⁰⁵. İnceleme konumuz olan davada da davacı, vakıf evladı olduğunun ve aynı zamanda vakıftan galle alacağına hakkı olduğunun tespitini talep etmektedir. İki ayrı tespit talebini aynı anda barındıran galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davası, aralarında aslilik ve fer'ilik ilişkisiyle birden fazla talebin kademeli olarak ileri sürüldüğü terditli dava tipine de benzer. Ancak her biri tek başına dava edilebilecek talepler ihtiva etmesi ve birbirine bağlı ihtimale binaen ileri sürülen talepler içermemesi bakımından HMK'nın 111'inci maddesinde tanımlanan davadan ayrılır. Dolayısıyla inceleme konumuz olan davanın terditli davayla benzerliği kısmi ve oldukça sınırlıdır. Mahkeme, davacının vakıf evlatlığının tespiti talebinin kabulüne karar vermedikçe, galleye müstehaklık talebini inceleyemez ve karara bağlayamaz. Evladiyetin tespiti gerçekleşmeden buna bağlı diğer talepler dinlenmez. Bu bağlamda galleye müstehak vakıf evlatlığının tespiti davası, içerik bakımından objektif dava birleşmesi vasfında olsa da şeklen terditli davanın özelliklerini de yansıtır.

Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde ikame edilen bu dava, davalı vakfın statüsüne göre Ankara'da veya vakfın bulunduğu yerde açılabilir. Bu davanın muhatabı olan vakfın, zürri bir vakıf olması ve mülhak ya da mazbut statüde olması gerekir. Bugün için bahse konu vakıfların ihdası mümkün değil ise de tarihsel süreçte bu evsafa tesis edilmiş vakıfların hukuku halen korunmaktadır. Çoğu zaman evlatlar arasında ayırım yapılan bu yönüyle gerek İslam hukukçuları tarafından gerekse medeni hukukçular tarafından tenkitlere maruz kalan zürri vakıflar, uygulamada daha ziyade galle alacağı talepleriyle karşımıza çıkmaktadır. Erkek evlat ve onların sülbu tercih edilerek, kız evlatların nemalandırılmadığı örneklerin bolca olduğu eski vakıflara dair ihtilaflar, vakfedenin (vâkıfın) vakfiyesinde bildirdiği iradesine mutlak bağlı kalınmak gerektiği prensibiyle izale edilmektedir.

Bu davada ispat külfeti, vakıf evladı olduğu ve galleye müstehaklık iddiasını ileri süren kişidedir. İddiasını ispatlama çabasında olan müddeinin, temel dayanağı yazılı belgelerdir. Bu hususun ispatına yarar alâkadar belgelerin ve kesinleşmiş mahkeme ilamlarının önemi yadsınamaz. Delil mahiyetinde sunulan bu belgelerin meşruiyeti ve sıhhati ispat gücünü artırır. Bu minvalde, imkan dahilinde gerçek, orijinal ve asıl belgeler üzerinden tedkikat yapmak esastır. Dolayısıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Tapu ve Kadastro

¹⁰⁵ Aksoy, Elif, “Objektif Dava Birleşmesi”, TBB Dergisi, S. 117, Ankara, 2015, s.201.

Arşivleri bu iddiaların ispatına yönelik ve talep doğrultusunda sıkça yazışma yapılan kurumlar arasında olacaktır. UYAP üzerinden 2006 yılı öncesine ilişkin kayıtlara ulaşmak daha zor olacağından, mahkeme arşivlerindeki kayıtların da aslı veya tasdikli sureti mutlak aranacak; bazen sunulan belgeyi teyit amacıyla bazen de belgenin kendisine erişmek gayesiyle ilgili mahkeme başkatipliği ile yazışma zarureti doğacaktır. UYAP üzerinden esas veya karar numarası girilerek arama yapıp, sistem üzerinden erişilmesi imkan dahilinde olmayan mahkeme kayıtları için mahkeme esas defterlerine, arşiv kayıt ve kartonlarına başvurmak gerekecektir.

Tüm bunlara bakıldığında, tabiri caizse “kümülatif tespit davası” mahiyetinde olan bu dava kapsamında, belgelerin tahlil ve tedkikinde oldukça titiz davranmak gerekir. Zira eksik araştırma ve hatalı takdir sonucunda, vakıf gelirine göz koyanların hileli yollardan evlatlık hakkı elde etmesine ve vakfın suistimaline yol açmak muhtemeldir. Bu şekilde özensiz tahkikatlar; vakfedenlerin iradesi doğrultusunda, günümüz şartlarına uygun olarak vakıfları yaşatmak, geliştirmek ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün misyonuna, mühlak vakıflarda işini bihakkın icra eden vakıf mütevellî heyenin gayretine zarar verebilir. Tabi ki vâkıfın, vakfiyedeki iradesine mutlak sadakat gösterilmeli, usul ve yasaya uygun düşmeyen beyineler istenerek vakıf evlatları da mağdur edilmemelidir. Nitekim, vakıf evlatları tarafından Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce yönetilen mazbut vakıflar aleyhine bir kısım taşınmazları kendi adına tescil ettirdiği, bazı taşınmazların ise gerekli takip yapılmadığından dava dışı kişi ve kurumlarca sahiplenilip el konulduğu, bu yüzden vakfın gelirlerinin hesaplanmasında hata yapılarak kendilerine az galle ödendiği iddiasıyla açılmış çok sayıda dava olduğu unutulmamalıdır. O halde taraflar arasındaki hak ve nesafet dengesi de gözetilerek, anlaşmazlıkların adil bir çözüme kavuşturulması adına, Yargıtay’ın istikrar kazanmış uygulamalarından azami derecede istifade edilmelidir. İnceleme konumuzun spesifik olması ve literatürümüzde yeterli sayıda yazılı kaynak olmaması nedeniyle, biz de konu hakkında güncel Yargıtay kararlarından yararlanmaya çalıştık.

Tarihi süreçte çok çeşitli gayelerle kurulmuş olsalar da Türk İslam dünyasında vakıfların, servetin zengin kesimden toplumun daha fakir kesimine doğru ve gönüllülük esasına bağlı bir şekilde akışına özgülünmüş, sosyal dengeleri koruyucu ve onarıcı tarafları her zaman ön planda olmuştur. Ekseri kamusal yönü ağır basan hizmetleri, yüzyıllar boyunca başarıyla yerine getirmişlerdir. Vakıfların üstlendikleri bu misyonlarının farkında olan kanun koyucunun, vakıfların çıkarlarına etki edecek bir yasa çalışmasında daha özenli davranması, kodifikasyon hatalarına yer vermemesi, vakıfların üstün yararını gözetmesi gerekir. Yasaların ve vakıflara ilişkin düzenleyici işlemlerin yürütmesinde görev yapan memur ve amirlerden de aynı hassasiyetle hareket etmeleri, vâkıfın muradına mugayir eylem ve işlemleri onaylamamaları, vakfiyeyi haleldâr eden ve vakfın suistimaline yol açan girişimleri derhal

engellemeleri beklenir. Bilhassa vakıfların taraf olduğu inceleme konumuz olan ve benzeri davalarda Türk milleti adına karar veren hâkimin Őârı ise Evliya Çelebi'nin "..ben elli yılda 18 padiŐahlık ve krallık yere seyahat ettim, hiÇbir yerde bu kadar hayrat görmedim" diye ifade ettiği "vakıf medeniyeti" olarak da nitelendirilen bu topraklara, tarihe ve ecdada yakıŐır biÇimde, evrensel değerler ve ĉađdaŐ yöntemler ile insanlığı, vakıf ruhu ve medeniyetinde birleŐtiren hükümler vermek olmalıdır.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Ahmet, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara, 1988.

Akgündüz, Ahmet, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV Yayınları, İstanbul, 1996.

Akgündüz, Ahmet, "Galle", Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1996.

Akın, Zeki, "*Vakıf ve Tesis Müesseselerinin Genel Olarak Bünyeleri, Hukuki Hüküm ve Neticeleri*", Adalet Dergisi, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yıl: 44, S.1, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1953, s. 51-67. ; S.2, 1953, s. 183-203.

Aksoy, Elif, "*Objektif Dava Birleşmesi*", TBB Dergisi, S.117, Ankara, 2015, ss.201-232.

Ali Haydar Efendi, *Tertibü's-Sunûf fi Ahkâmî'l-Vukûf, Şirket-i Mürettibiye* Matbaası, İstanbul, 1340.

Anayasa Mahkemesi'nin 29 Kasım 2018 tarihli 2015/7288 Bşv.Nolu kararı ve 26 Aralık 2013 tarih 2013/70-166 E.K sayılı Kararı.

Atar, Fahreddin, *İslam Adliye Teşkilatı*, DİB Yayınları: 184, Ankara, 1979.

Berki, Ali Himmet, *Vakıflar*, Cihan Kitaphanesi, İstanbul 1940.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-ı İslamiyye ve Islahât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, İstanbul, 1951.

Çınar, Ömer, "*Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle (Gelir) Üzerinde Vakıf Evlatlarının ve Diğer İlgililerin Hak Sahipliği ve İntifa Hakkı Hayrından Fazla Olan Mülhak Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi*" MÜHF Dergisi, C.22, S. 3, İstanbul, 2016, ss. 828-855.

Çiftçi, Cafer, *Bursa'da Vakıfların Sosyo-Ekonomik İşlevleri: Avarız Vakıfları, Hirfet Vakıfları, Para Vakıfları, Selatin Vakıfları*, Gaye Kitabevi, Bursa, 2004.

Doğan, Murat, *Vakıflarda Mal Varlığı*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.

Düstur, Üçüncü Tertip, C. I-III-V, Teşrinevvel 1340, Nemci İstikbal Matbaası, İstanbul, 1931.

Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2004.

Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2008.

Hadislerle İslam, DİB Yayınları, C. I (M4223 Müslim, Vasiyyet, 14), İstanbul, 2020, 4. Baskı.

https://www.ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Vak%C4%B1flar_Genel_M%C3%Bcd%C3%Bcr%C3%BC%C4%9F%C3%BC, "çevrimiçi", "Erişim Tarihi: 23.01.2021".

<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/vakif-deyimleri-ve-terimleri-sozlugu>; “çevrimiçi”, “Erişim Tarihi: 23.01.2021”.

https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=465133459_16Sa%C4%9F%C4%B1rYusuf-trh_285-301.pdf&key=16140 “çevrimiçi”, “Erişim Tarihi: 21.02.2021”.

İnalçık, Halil, *Devleti Aliyye -I*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, 51. Basım.

İslamoğlu Abdullah, Adalet Dergisi Sayı: 62-63, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2019, s.71.

Karakoç, Sarkis, (Haz.) M. Akif Aydın, Külliyyât-ı Kavânin, C.1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Koschaker Paul, Çev.: Kudret Ayiter, *Roma Özel Hukukunun Ana Hatları*, İzmir, 1993.

Kuran-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali, Hadimül Haremeyn Mushafı Şerif Basım Kurumu, Medine, 2013.

Kuran-ı Kerim, Türkiye Diyanet Vakfı/86-D, İstanbul, 2011.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı Devletinde Kadı*, TAA Yayınları, Ankara, 2015.

Özyakışır, Özkan, “Galleye Müstehiklik (Hak Kazanma)” İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İNÜHFD-C.10 Sayı: 2), Malatya, 2019, ss. 387-399.

Öztürk, Nazif, *Elmalılı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özkes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2019, 7. Baskı.

Sakaoğlu, Necdet, *Türk Anadolu’da Mengücekoğulları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

Sapanoğlu, Süleyman, *Tapulu Taşınmaz Mülkiyetinin Tapu Dışı Yollardan Kazanılması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

Söğüt, İpek Sevda, “Roma ve Türk Hukuku’nda Aile Fideikomisisi (Fideicommissum Familiae Relictum) Kavramı”, TBB Dergisi (Yıl: 32 Sayı: 147), Ankara, 2020, ss. 155-171.

Torun, Adnan, *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları-107, Ankara, 2012, s. 305.

Yargıtay 8’inci ve 18’inci Hukuk Daireleri’nin ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun Örnek Kararları ile 20. HD’nin Kararı.

Yener, Murat Serhat, *Uygulamada Açıklamalı Örnek Kararlı Eski Vakıf Davalarına Giriş Vakfiyeden Doğan Evladiye, Galle, Tevliyet, Ücret ve Sıla Davaları*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004.

Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Ankara, 1992, 4. Baskı.

KİTAP DEĞERLENDİRME
